

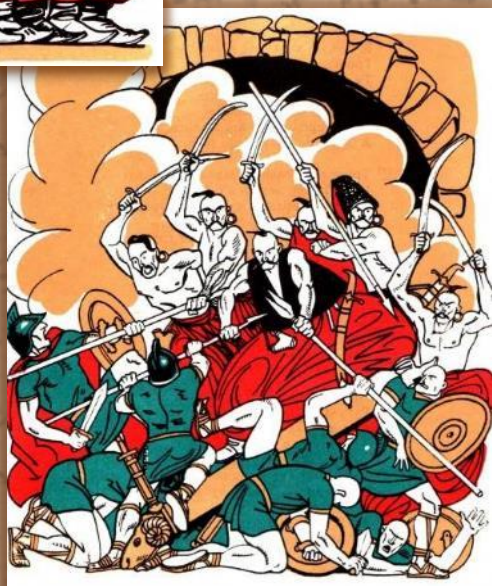

Перлини української літератури:

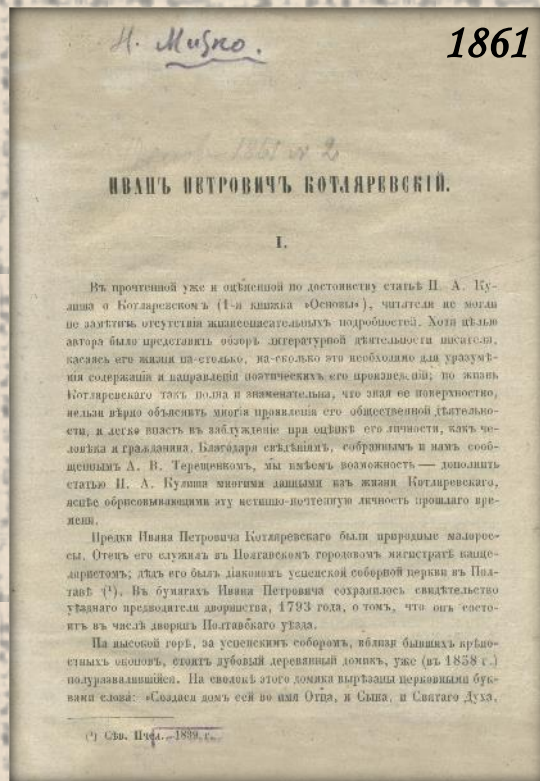
Іван Котляревський

“ЕНЕЇДА”

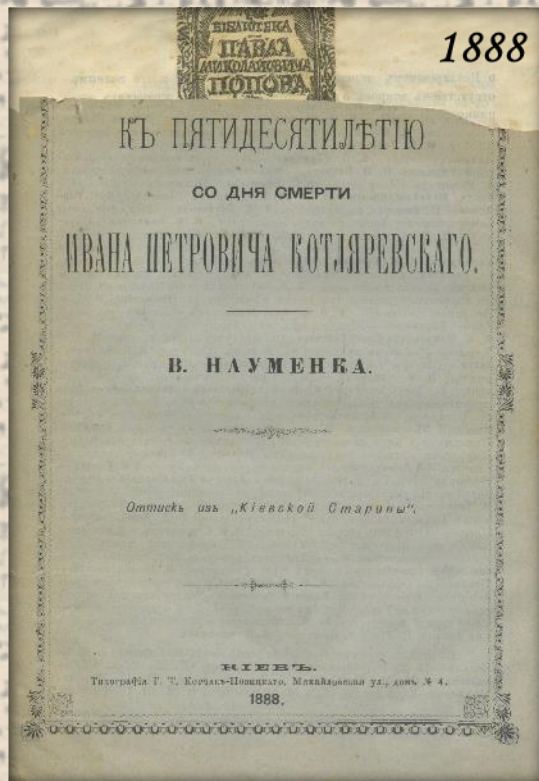
225 років із часу видання

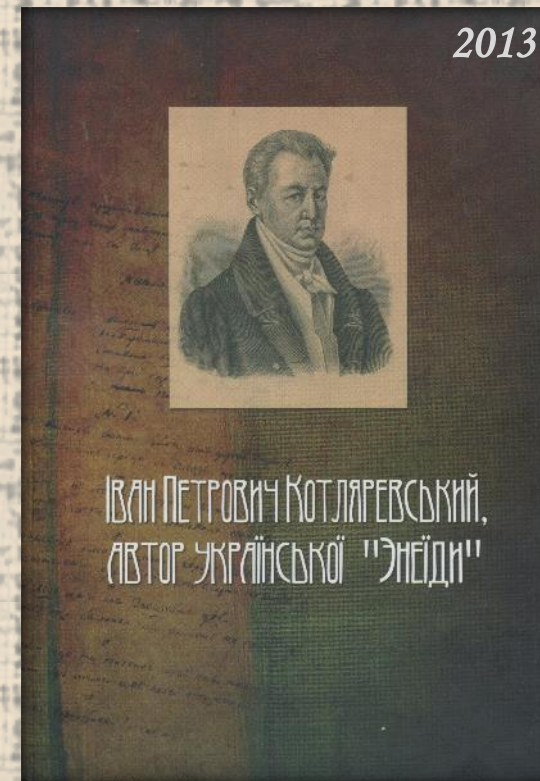
Іван Петрович Котляревський (1769-1838) - видатний український письменник, поет, драматург, громадський діяч, засновник сучасної української літератури.

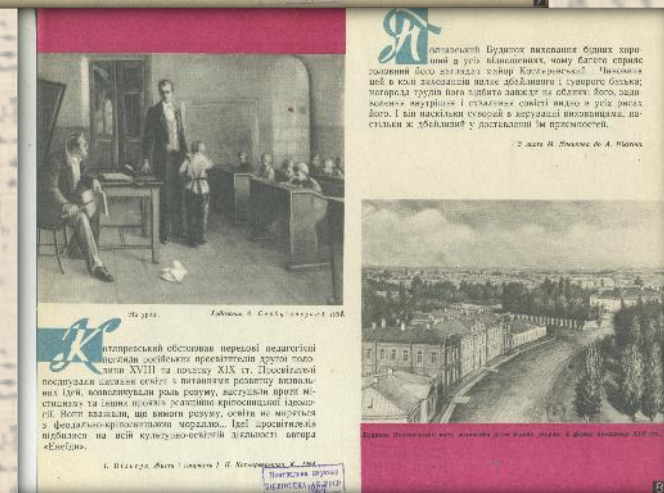
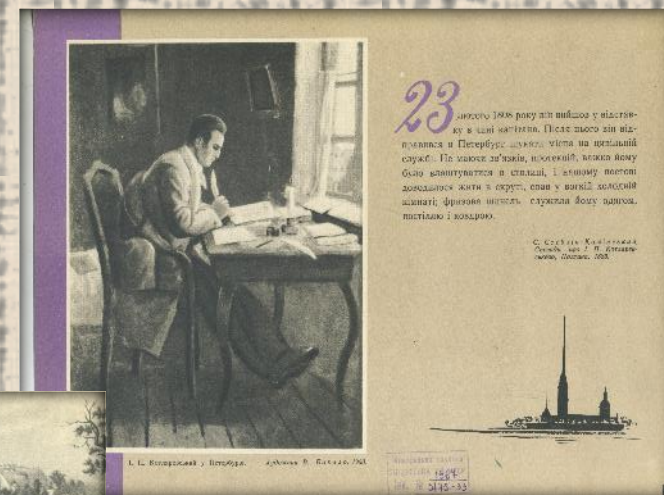
Во 308176

Попов 19313

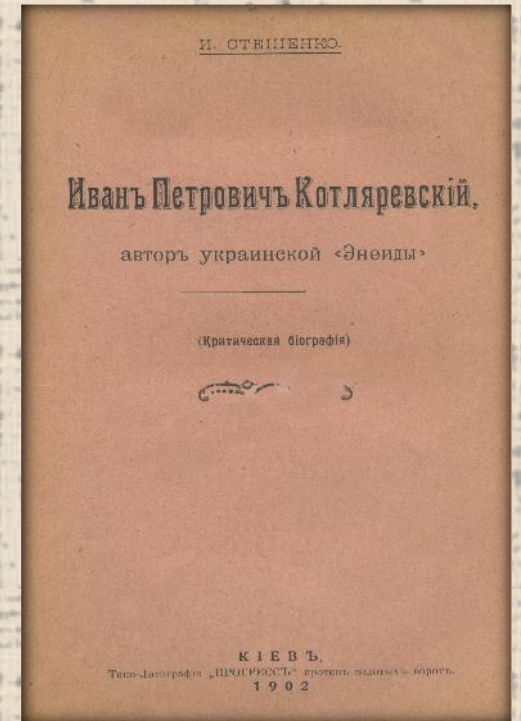
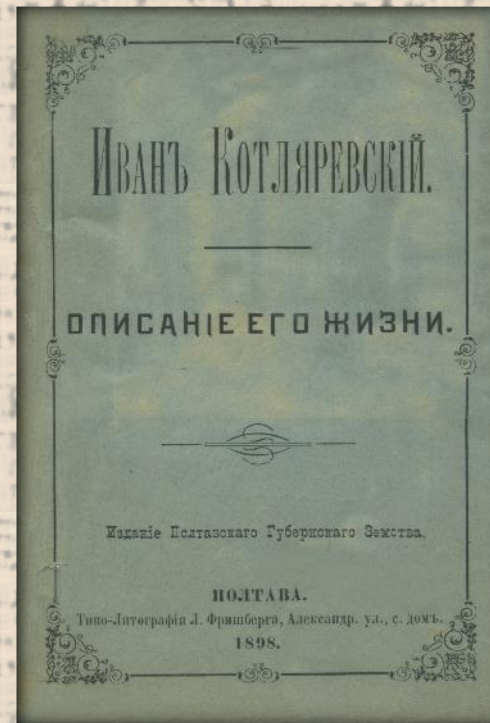
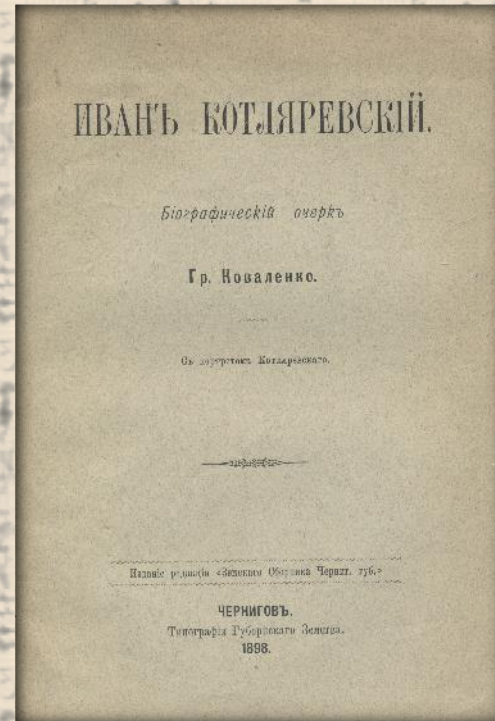
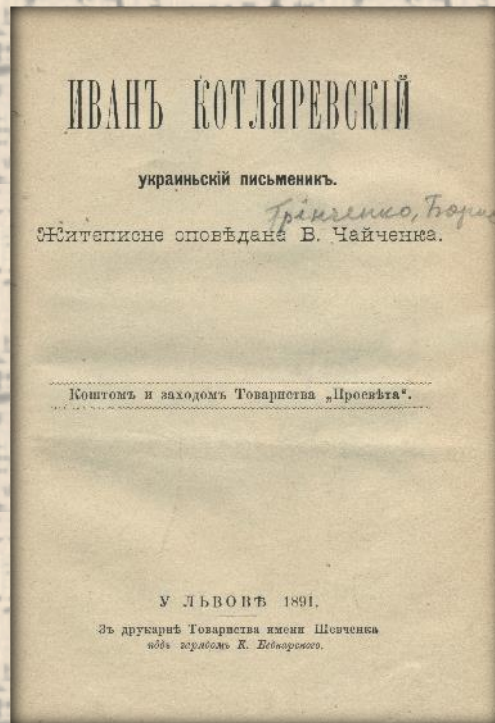
Ва 771021

Айзеншток 2955

Ba 5343

Життя і творчість І. Котляревського припали на час, коли, здавалося, самі підмурки національної ідеї відбували одне з найсерйозніших випробувань на право свого існування взагалі. Могутній і тотальний імперський тиск мав остаточно привести до знищення навіть можливих проявів національного духу. По був час, коли на історичному роздоріжжі народ міг втратити все - волю, традиції, культуру, майбутнє і, зрештою, себе.

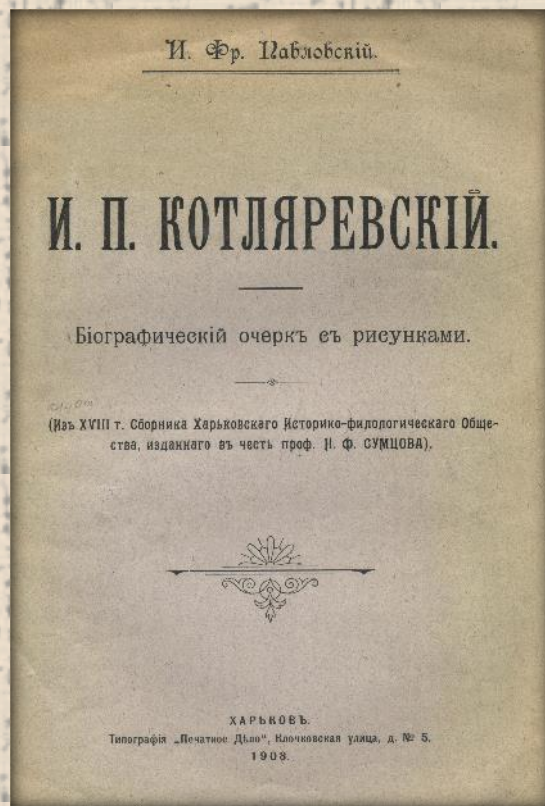

Айзеншток 9130

Айзеншток 9184

Гринченко Во 301828

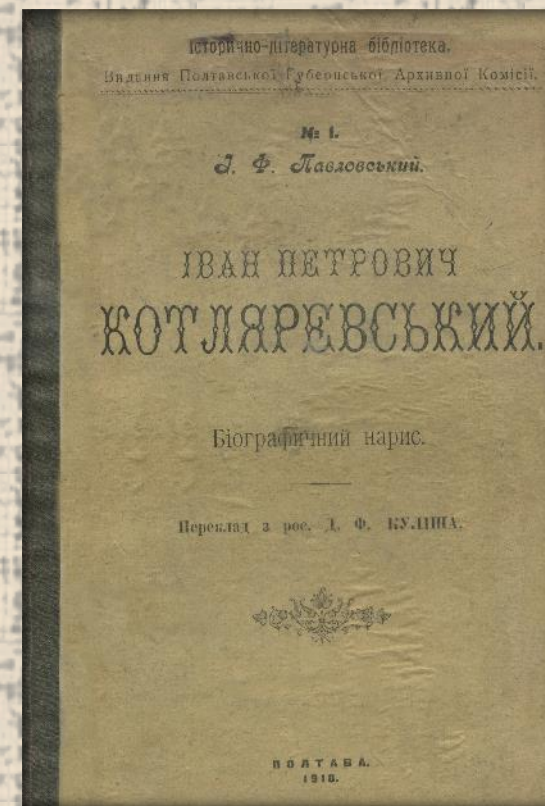
Попов 8255

Айзеншток 9142

Попов 8251

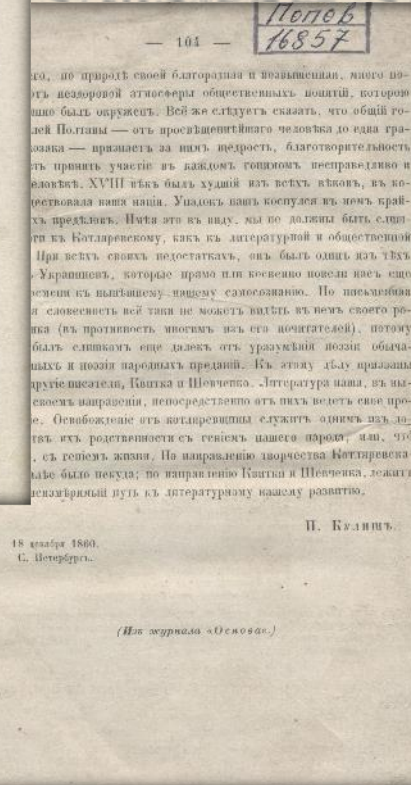
Ви 1459/1

1860

П. Куліш

КОТЛЯРЕВСКИЙ.

История Польши и Южной Руси, или Украинь обихитъ сторонахъ Деви-ра, съ XVI по XIX вѣкъ, похожа на судьбу двухъ братьевъ, изъ кото-рыхъ старшій хотѣлъ занятииъ мѣшани на себѣ работать. — отъ этого возникла между ними непримиримая вражда, старшій не хотѣлъ дать меньшому права равенства, меньшій же хотѣлъ почитать старшому до покорности сестра, и кончилось тѣмъ, что они взаимно другъ друга разорили, обезсилили, довели до послѣдняго упадка. Участи этихъ двухъ націй сходна не въ одномъ питаніиъ отношеи. Конецъ ихъ отдалней, хотѣ уже давно не самостоятельной жизни, въ исходе XVIII столѣтія, были временъ упадка, какъ польской, такъ и украинской народности. На когдѣ, не-видимому, погасла и послѣдняя искра польскаго патриотизма и украинскаго казачаго духа, — къ той и другой націи начали обнаруживаться признаки жизни, болѣе могучей и вѣрной, появились существоваіе политическое, часто почитавшееся нравственнаго достоинства, и не-статкамъ одного лица, — признали своеобразной духовной жизни, опре-дѣляющей, что такое народъ изъ своего прошлаго, счастливаго и не-счастливаго. Польская народность проявила себя въ обширной, энергиче-ской литературѣ, которая выразитъ много всѣхъ Радзивилловъ, Потоцкихъ и Вишневецкихъ показала сестру, что такое Польша разныхъ сословій и сословій и что такое Польша націи побѣде, въ своемъ прошломъ и настоящемъ. Что касается до Украинцевъ, то у нихъ такое, неслѣдъ за уничтоженіемъ и послѣднихъ остатковъ стариннаго своеобразнаго гра-жданскаго устройства, обнаружилось поити въ выраженіи своей наро-дноты предъ судомъ современнаго и будущаго человѣчества. Мы говоримъ о началѣ писанной украинской словесности. Но, достигши ее въ парал-лель съ словесностью польскою, мы делаемъ отъ того, чтобы ихъ сравни-вать въ могуществахъ и обширности развитія. Два брата-Славянина, двухъ

Попов 16857

1929

СЕМЕН ГРЕЧИШКО

З історії української інтелігенції
КОТЛЯРЕВСЬКИЙ І. П.

Перша в часі етапом на шляху української інтелігенції, яко прощарували між окремими суспільними групами нашого раннього суспільства, був літературний тип, що ставився найдовішій для свого часу форма не тільки в українському суспільстві, а й у всьому житті українському — поема Котляревського — "Енеїда".

Українська література попередніх років XVIII сторіччя має для нас цінність тільки як пам'ятка тодішньої творчості, наближу до тогочасне громадянство воно майже не мала, тим часом, як головна рисою нашої літератури, починаючи з Котляревського, являється ідея абсолютизму. Література з цієї пори стає нічим іншим, як способом боротьби за визволення. Такий напрямок в нашої літературі почувалася воіма її критиками та істориками, які були твердо пере-конані в тому, що тільки у нас література придбала собі так несправ-дливо великого характеру, "общественного служанця", задля чому істо-рия нового українського письменства й починають звичайно з Котля-ревського. На попередні роки дивляться тільки як на підготовчу добу, коли поезія була лише "спосібністю виразитися моральною речю вна-откахъ и сочувствии или ризиком в украинских картинахъ и пи-саніями сочиненияхъ, коихъ обыкновенная речь не допускаетъ". Котля-ревський замість набутихся творів, почав писати в бурлесковому українському дусі й падає своєї "Енеїди" життєвого характеру.

Характер "общественного служанця" точніше може бути означе-ний в такій спосіб: українська література, що виходила з церковно-реалістичного ґрунту, мусила відокремитися від церкви, бо література, як мистецтво, є ніщо інше, як справ нічим не зв'язаною особи худо-жника. Робилося це, головним чином, під впливом Заходу, завдяки якому вона й придбала собі абсолютистського характеру, тоб-то ха-рактеру боротьби з критичним утрусом то-то. А в тім, доки писали на не досить довго поводити в таких творах слівхъ через Котля-ревського, як 1) "Владимир славно-російськихъ странъ князь и пове-дитель" Феодана Прокіпівича (1706 р.), 2) "Милость Князя Украинъ черезъ Богдана Хмельницкаго освобожденный" — невданого автора, 3) "Трагедію о титѣ мѣри осго, составленную Барлаамомъ Ди-цескимъ и превращенная в академіи Киевской" біля 1742 р., 4) "Воскресение мертвыхъ" — драма Георгія Конискогого (1746 р.).

Ето стремлєніе к независимости в мажоресской литературе — каже Китевич — попитало еице до Котляревського. У нас прадлятія вириши и интерпретация готова были отворяться отъ религиозной почвы, на которой они выросли. Но могли не чувствовать сочинителямъ техъ и

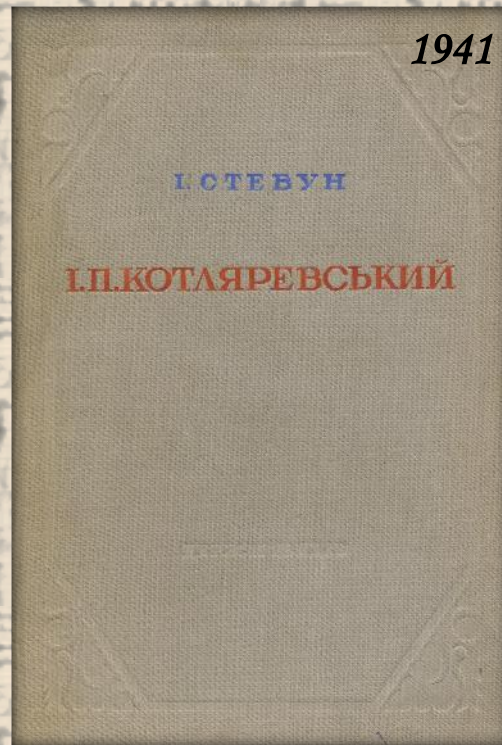
Айзеншток 10120/36

У часи «національного відродження»
XIX століття ім'я Котляревського
для українських діячів значило дуже
багато. Не даремно П. Т. Шевченко
в поезії "На вічну пам'ять
Котляревському" проникливо
означив історичну місію свого
великого попередника, який "Всю
славу козацьку, за словом єдиним,
Переніс в убогу хату сироти":
Будеш, батьку, панувати,
Поки живуть люди,
Поки Сонце з Неба сяє,
Тебе не забудуть!

Творчість І.Котляревського ознаменувала собою початок нової ери української літератури. Із порівняно невеликого за обсягом творчого доробку письменника починається потужний рух національного відродження. «Енеїда», «Наталка Полтавка», «Москаль-чарівник» стали явищем у духовному житті українського народу.

Попов 8261

Во 325874

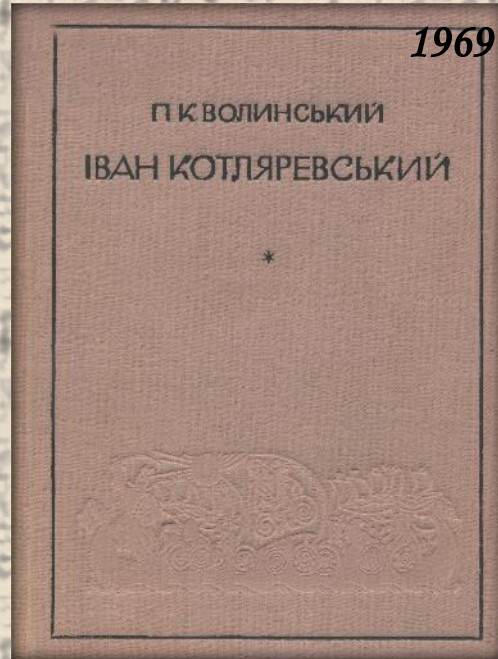
Попов 8262

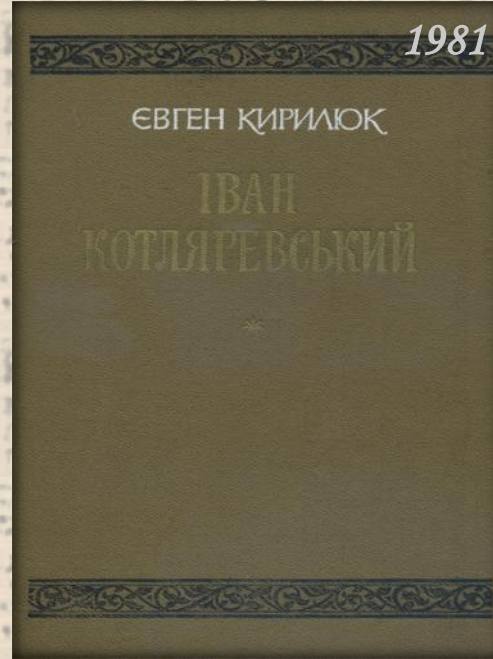
Айзеншток 2901

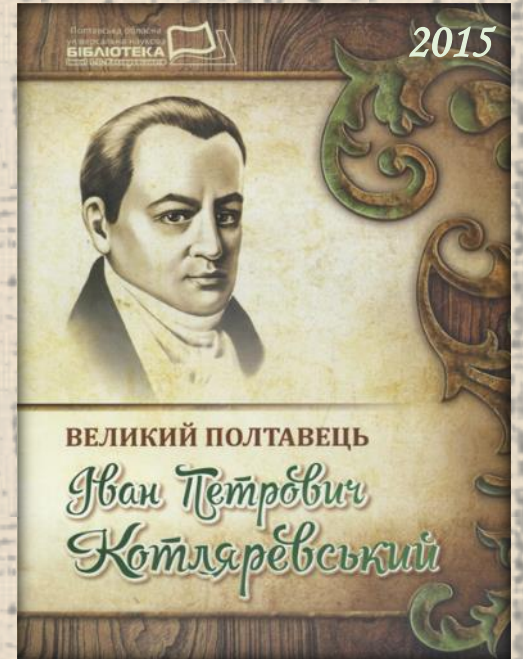
Со 18297

Ао 187432

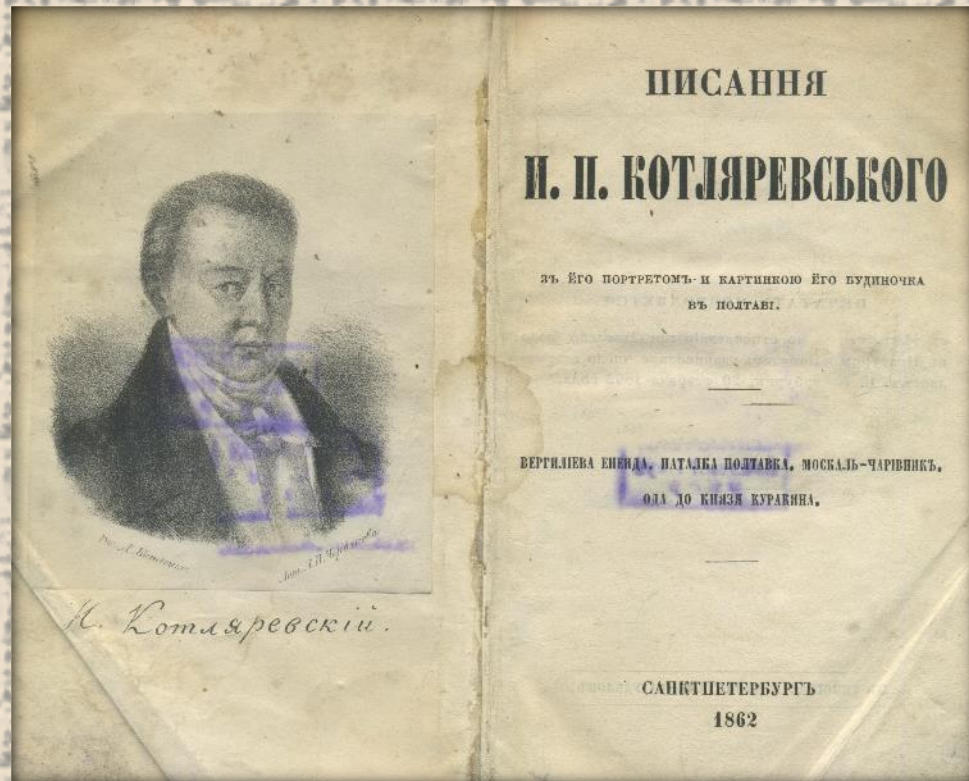

Ва 372910

Ва 793801

Іван Петрович Котляревський подарував українській літературі не багато творів, але кожен з них є неперевершеним вкладом в спадщину України XVIII ст. Поема *«Енеїда»*, драма *«Наталка Полтавка»*, водевіль *«Москаль-чарівник»* - саме вони являються головними прикрасами біографії письменника.

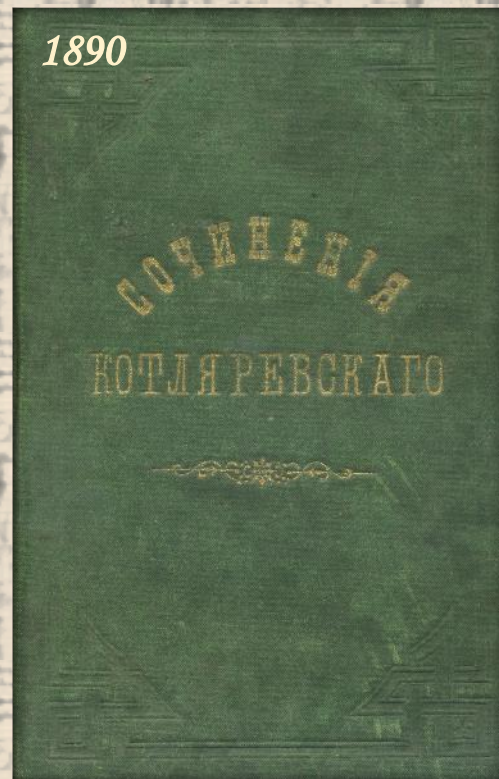
До 1794

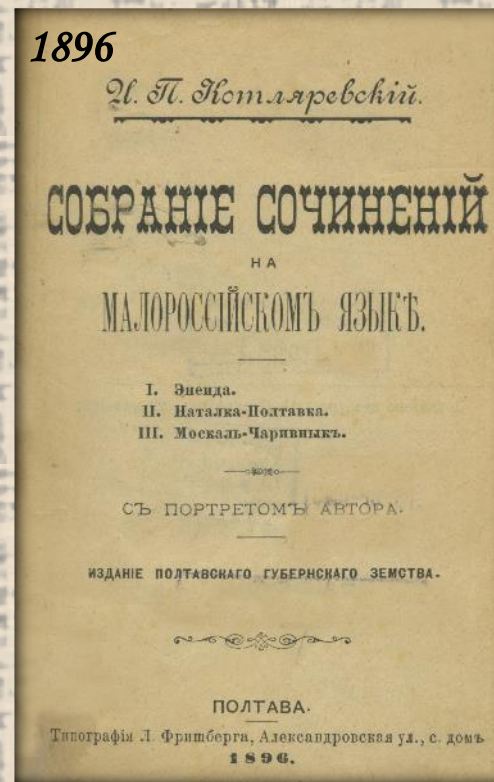
Попов 9624

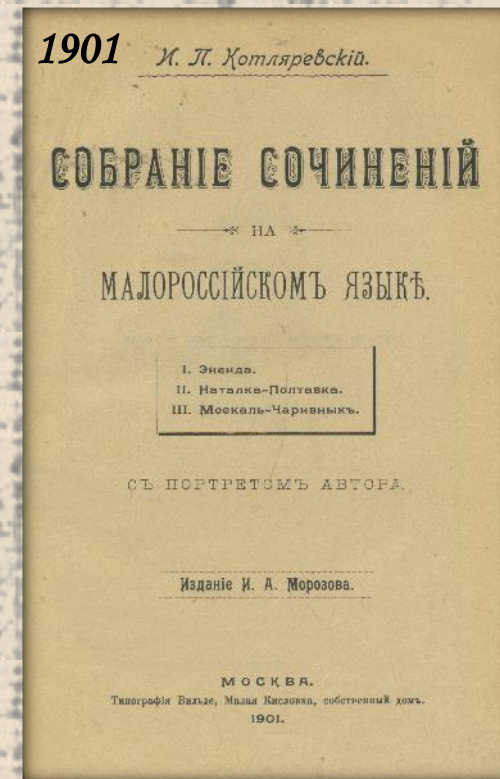
Au 2102

Ао 258496

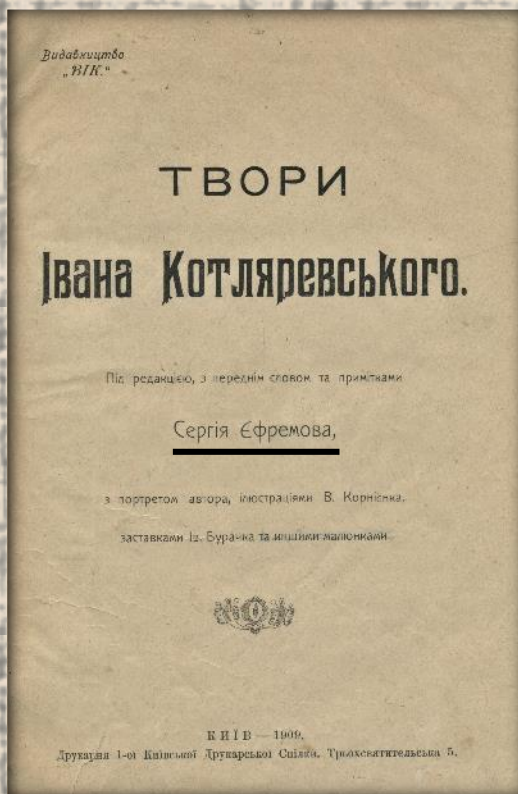

Au 1043

Bu 2141

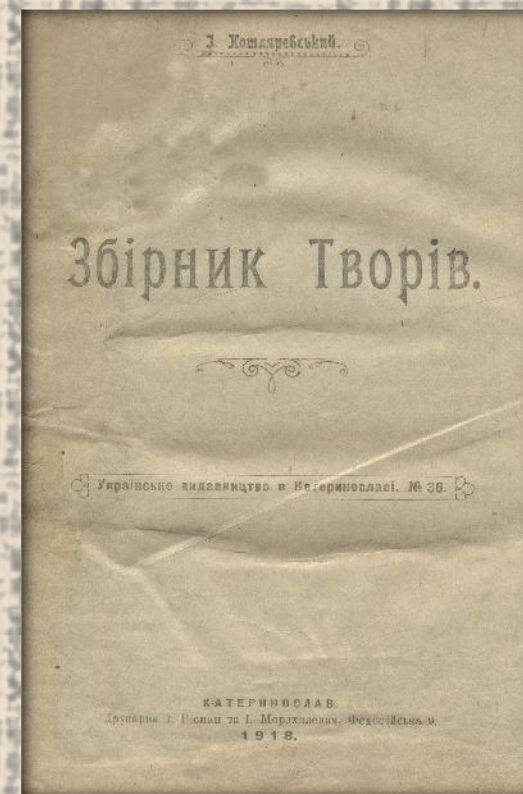
Твори І. Котляревського - ці перлини української культури - відомі не лише на Батьківщині, але й далеко за її межами. «...Коли український народ кладе й свого щось в загальносвітову скарбницю духовного надбання, то треба пам'ятати, що почалось у нас це з Котляревського». /С. Єфремов/

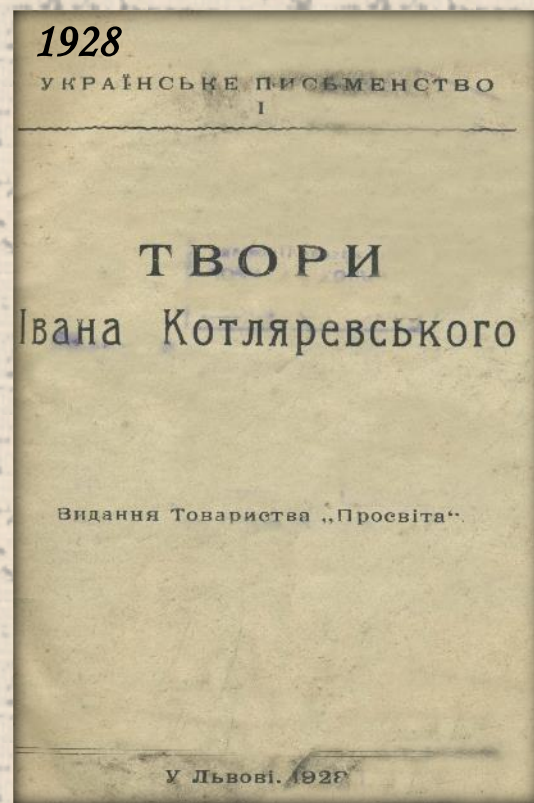
Рл 5741

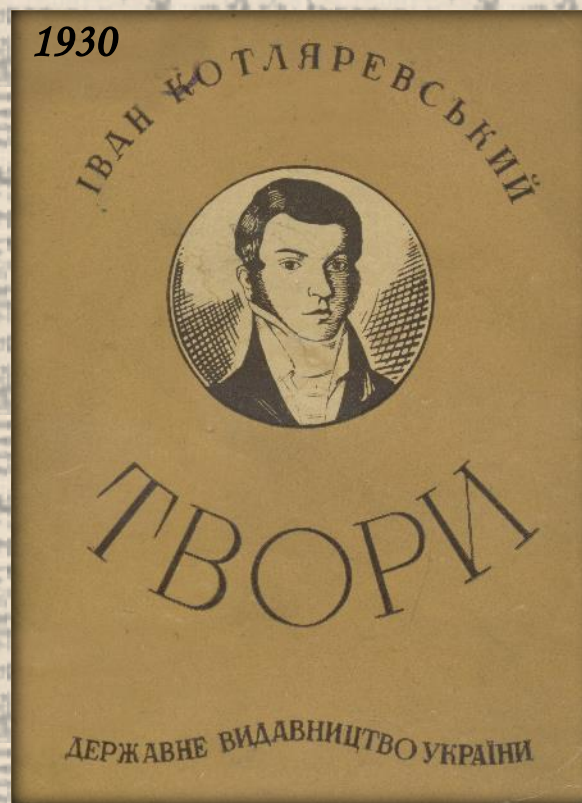
Ви 17710

В 145913

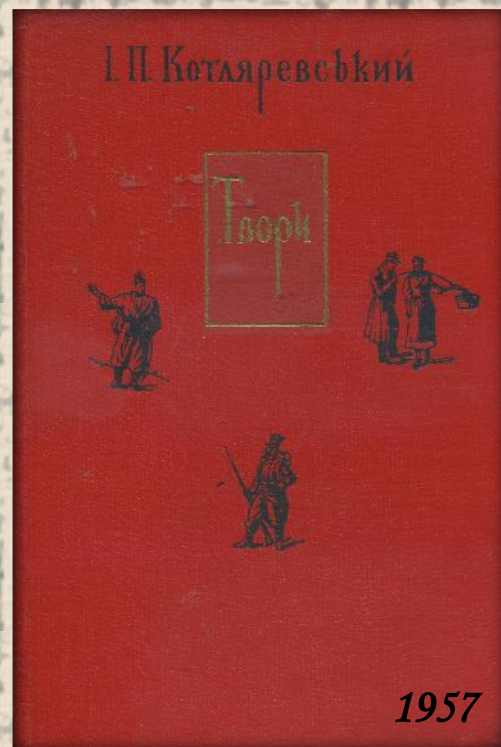
Ао 50535

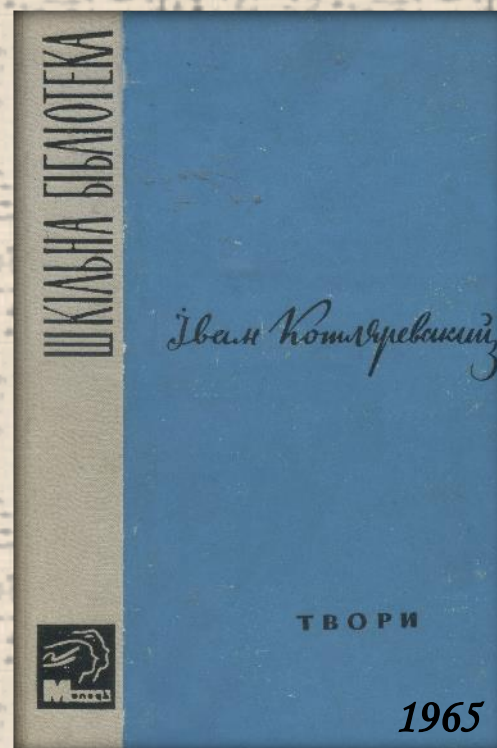
Рл 2811

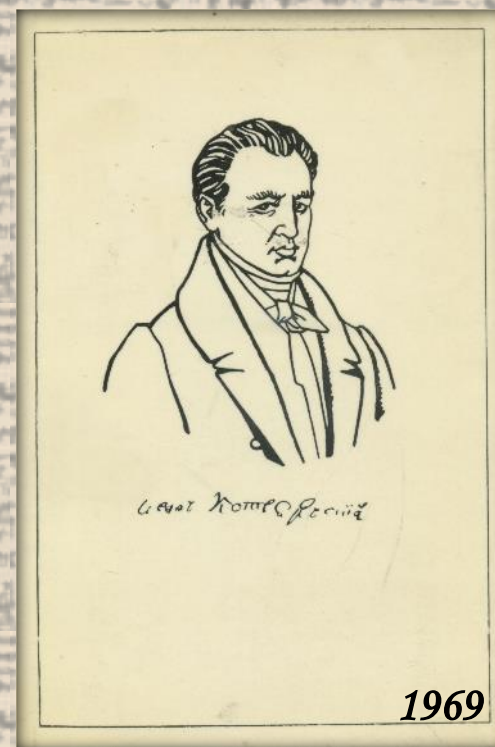
Во 384837

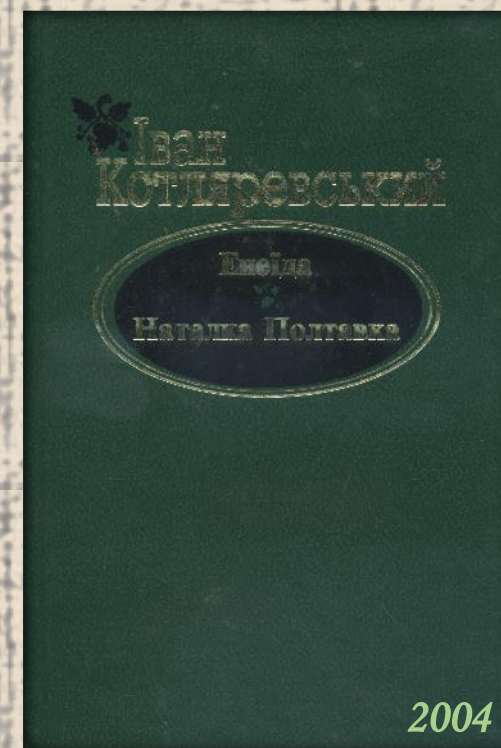
Bo 690240

Bo 958475

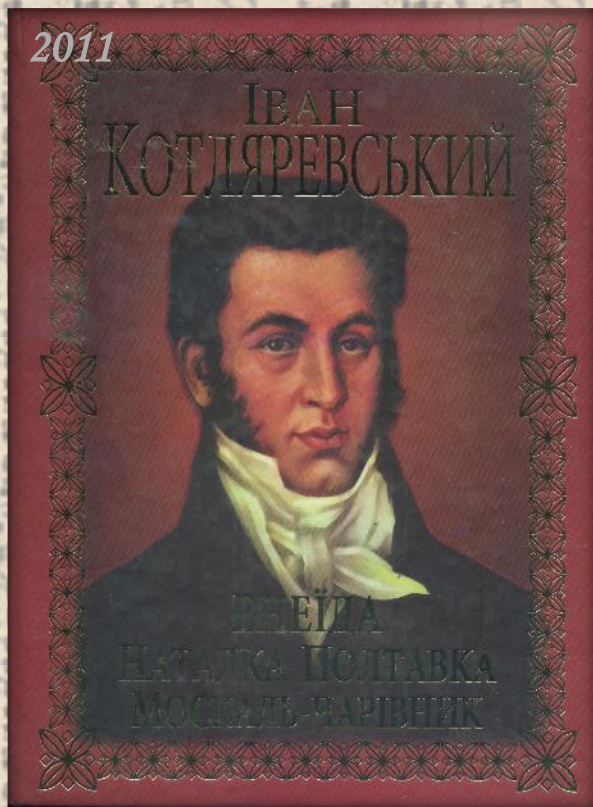

Айзеншток 5627/1-2

Ва 649696

Котляревський справді геніальний автор, творчість якого і сьогодні для нас має значення – зокрема, у протистоянні з Росією. 1798 рік, коли побачили світ перші частини «Енеїди» Котляревського, став не лише роком народження нової української літератури. Він дав старт для початку соціокультурного конфлікту між імперською Росією та «провінційною» Україною.

Вс 51366

Вс 59852

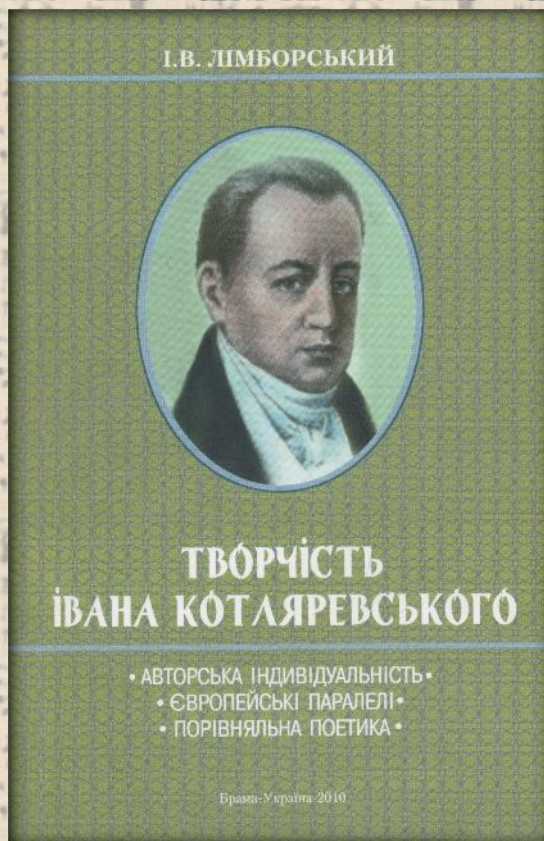

Ва 842071

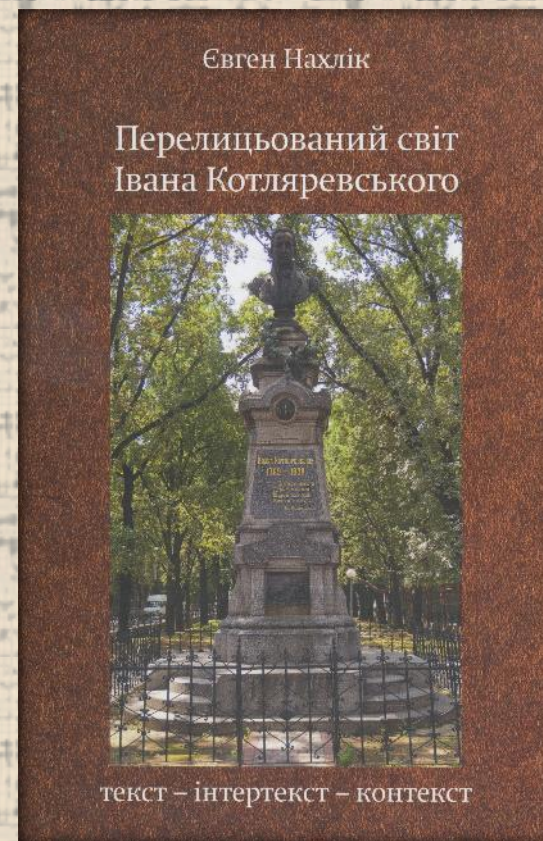
Творчість Котляревського має основоположне значення в історії становлення нової української літературної мови. В умовах занепаду всіх різновидів староукраїнської писемної мови, поема «Енеїда», п'єси «Наталка Полтавка» і «Москаль-чарівник», написані на основі живого усного мовлення народу, започаткували новий етап формування літературної мови.

Ва 586476

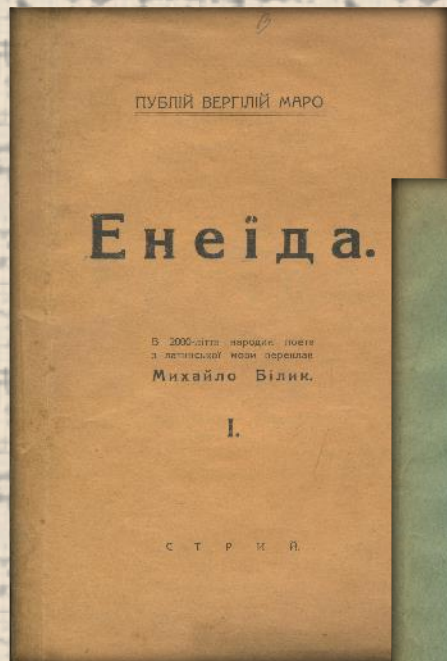

Ва 728499

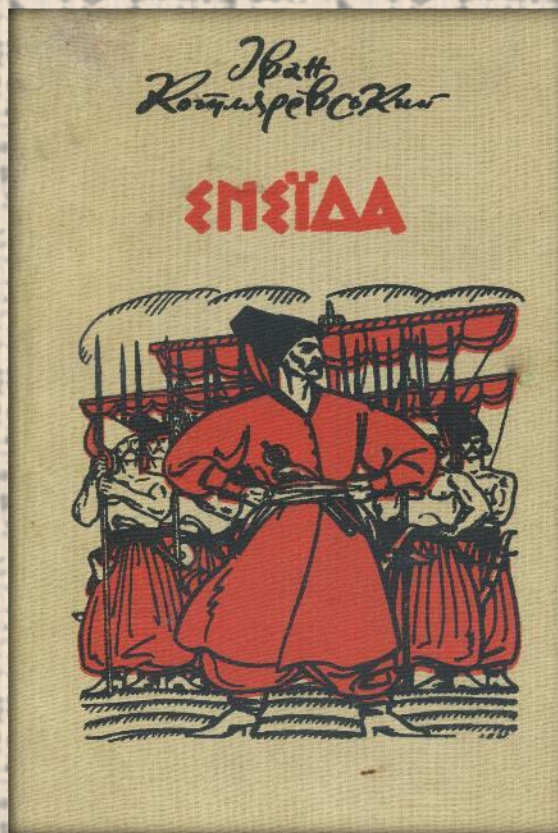
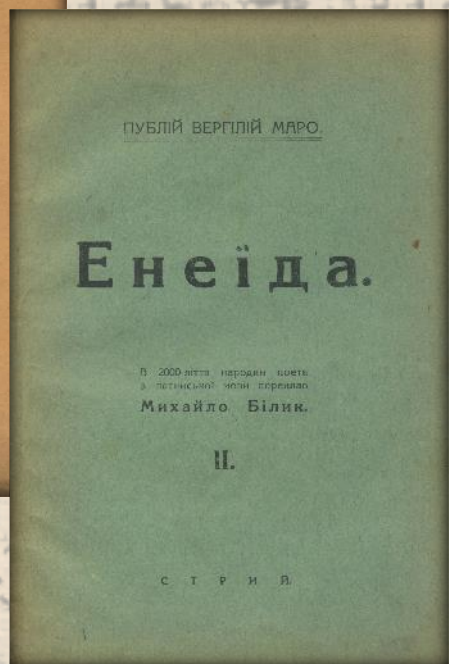

Вс 59747

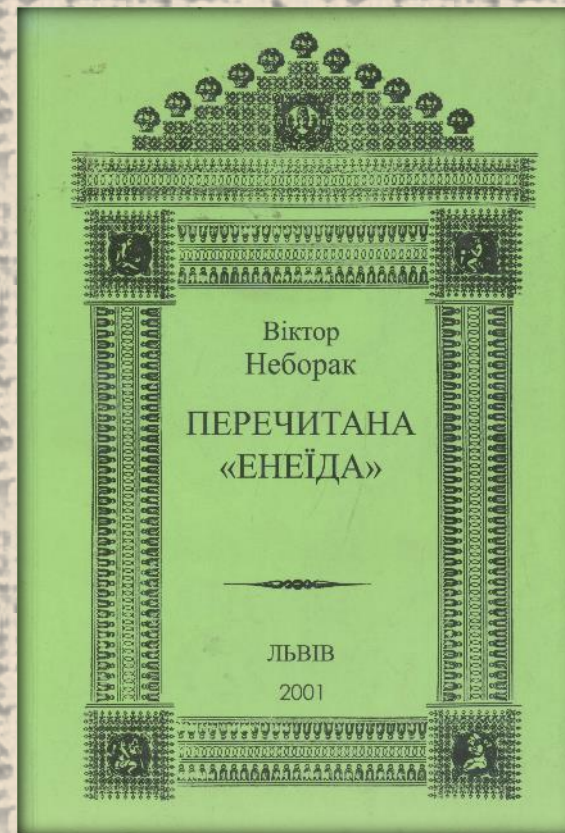
«Енеїда» І.П.Котляревського - перша пам'ятка українського письменництва, яка була написана розмовною українською мовою. Над поемою автор працював близько 30 років (з перервами). Основою для "Енеїди" стала однойменна поема Публія Вергілія Марона (70-19 рр. до нашої ери). І.П.Котляревський знав цей твір ще з семінарських часів у латинському оригіналі. Початком праці письменника над "Енеїдою" є 1794 рік,

В 344475/1-2

Вс 59747

Ва 616776

Перше видання

Спроби видавати книжки в добу

І. Котляревського, не маючи великих грошей, були марними. Однак "Енеїда", маючи популярність у глядачів, ходила в рукописних копіях. Один із таких списків перших трьох частин і було видано **1798 року** без згоди автора в Петербурзі. Ініціаторами й фундаторами цього першого видання поеми були колезький асесор М.Й. Парпура та лікар із Чернігівщини, надвірний радник Й. Каменецький.

Називалася поема "Енеида на малороссийскій языкъ перелицованная И. Котляревским. Иждивением М. Парпуры. 1798». На окремій сторінці було зазначено: "Любителям малороссийского слова усерднейше посвящается".

1798

ЕНЕИДА
на
МАЛОРОССИЙСКОЙ ЯЗЫКЪ

перелицованная.

И. Котляревскимъ.

Часть I.

Съ дозволенія

Санктпетербургской Цензуры.

Изданіемъ М. Парпуры.

ВЪ САНКТПЕТЕРБУРГѢ,

1798 года.

Заглавная карта з першого видання „Енеїди“.

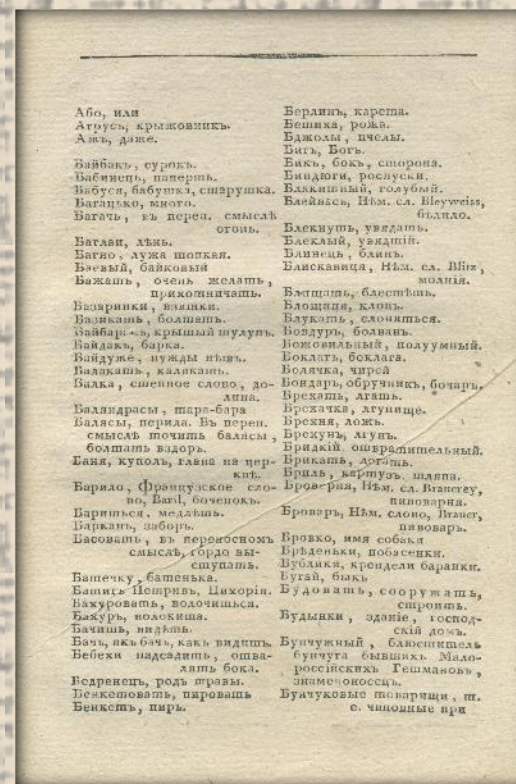
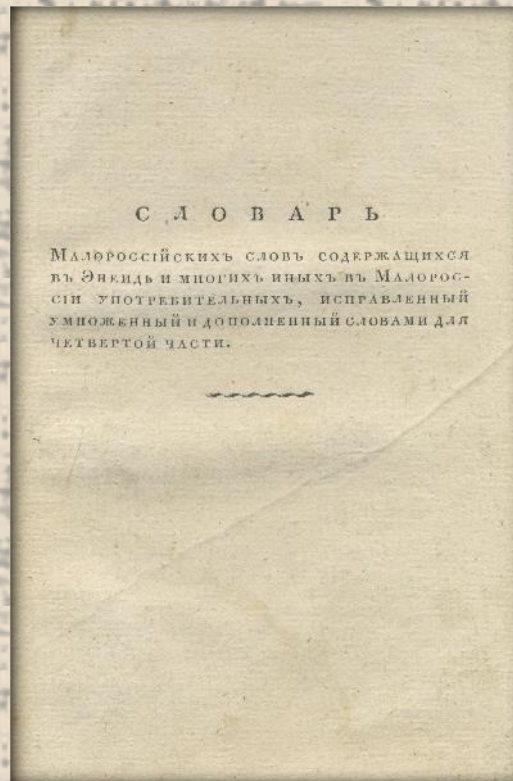
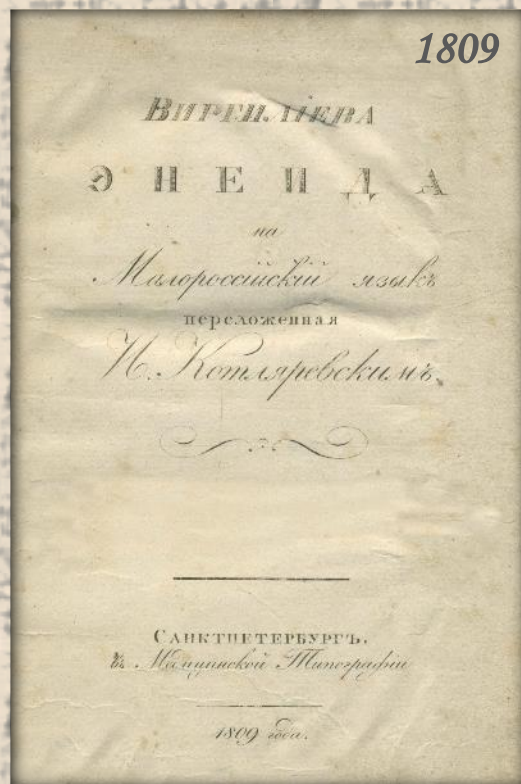

II. „Еней був парубок моторний“ (част. I, строфа 1).

Малюнок В. Корнієнка.

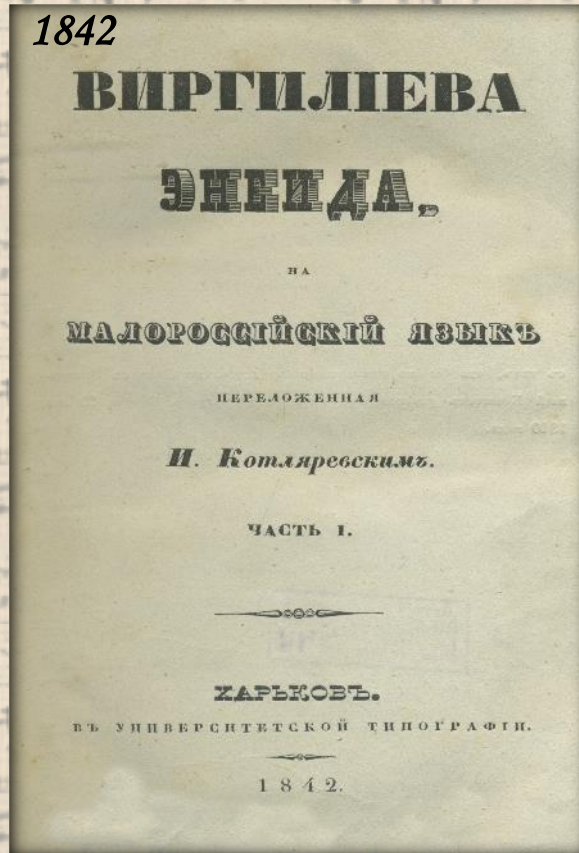
Рл 5733

Автор продовжує працювати над поемою, усуває неточності та перекручення, що потрапили із списків у перші видання, дописує четверту частину, укладає словник маловживаних слів. За допомогою полтавського поміщика С.М. Кочубея 1809 року в Петербурзі Котляревський видає чотири частини «Енеїди» окремою книжкою. Це було вже третє видання поеми, яке, нарешті, здійснювалося за участю автора. На окремій сторінці Котляревський зазначав, що попередні публікації вийшли в світ без його згоди. Книжка містила авторський додаток «Дополнение к малороссийскому словарю», що мав 153 слова.

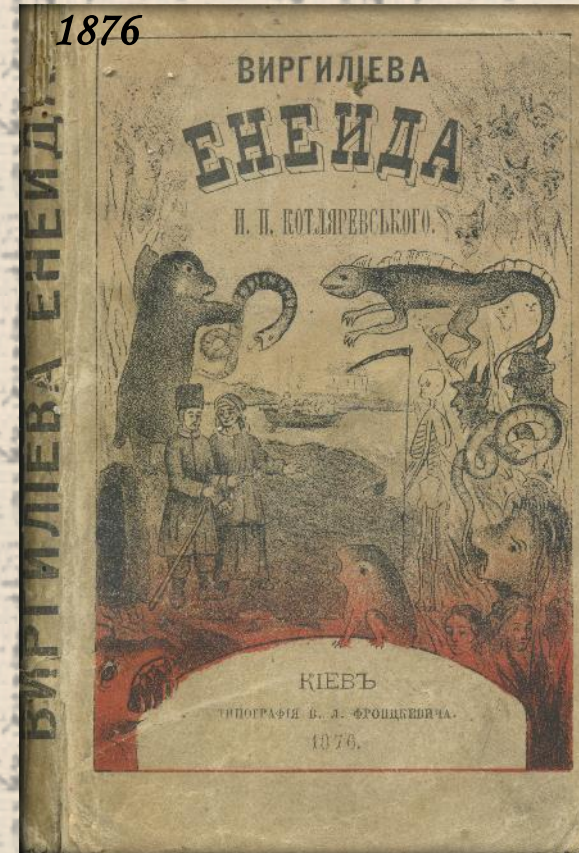

Ва 421763

Протягом наступних трьох десятиліть поема (крім трьох невеликих уривків) не друкувалася, хоч автор продовжував над нею працювати. У 1813-1817 роках І. Котляревський завершує п'яту частину "Енеїди". Однак за життя автор так і не знайшов видавця для завершеної "Енеїди" в шести частинах. Незадовго до смерті він продав рукопис харківському видавцю О. А. Волохінову, який видав завершений твір лише через чотири роки після смерті І. Котляревського в 1842 році в університетській друкарні.

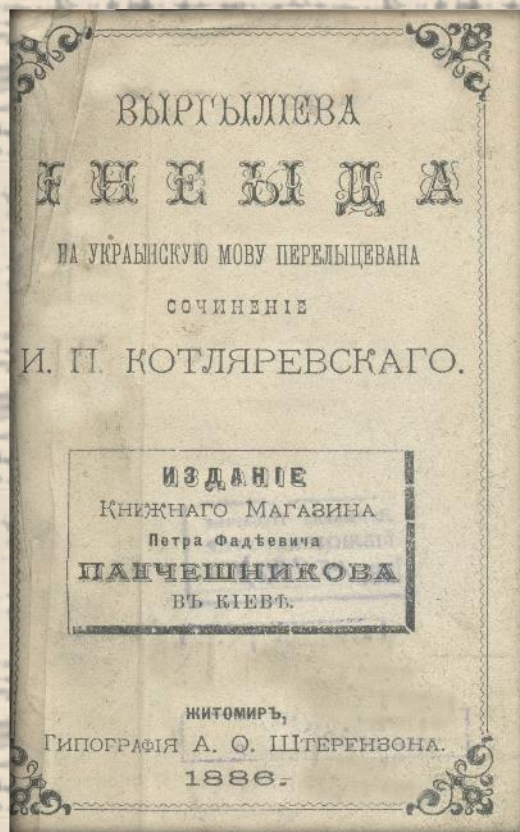

Ви 5133/ч.1

Попов 9625

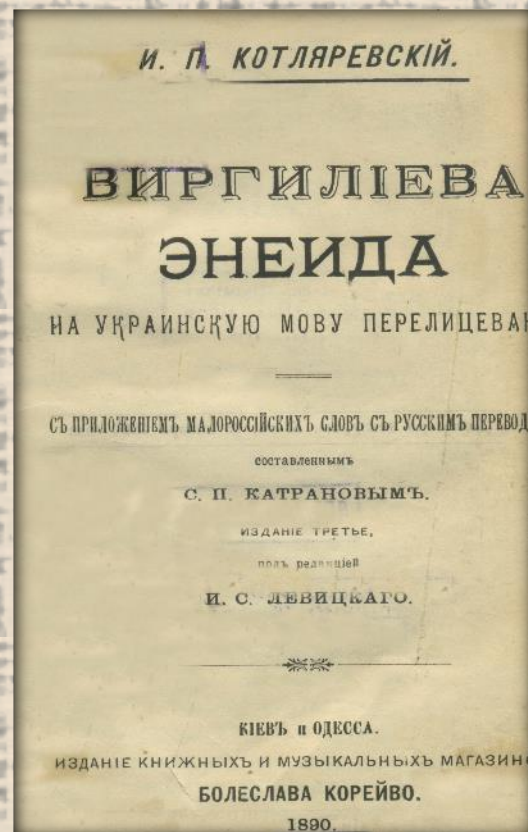
Іван Котляревський був відомий не тільки серед українців, а й за межами своєї землі. Про нього писали різні журнали Англії, Франції та Італії. Але ще до того "Енеїду" з автографом Котляревського дбайливо зберігав імператор Олександр І. Примірник твору також був в особистій бібліотеці Наполеона І Бонапарта в його житлі під час заслання на острів Святої Єлени.

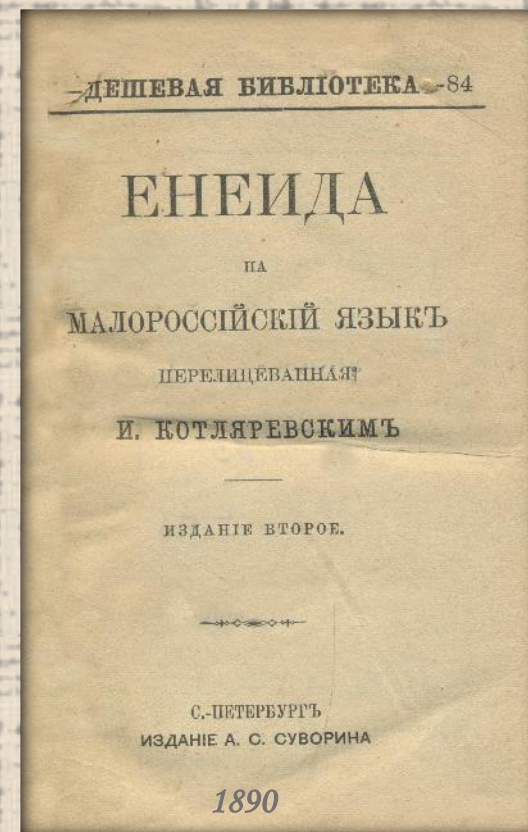
Au 15169

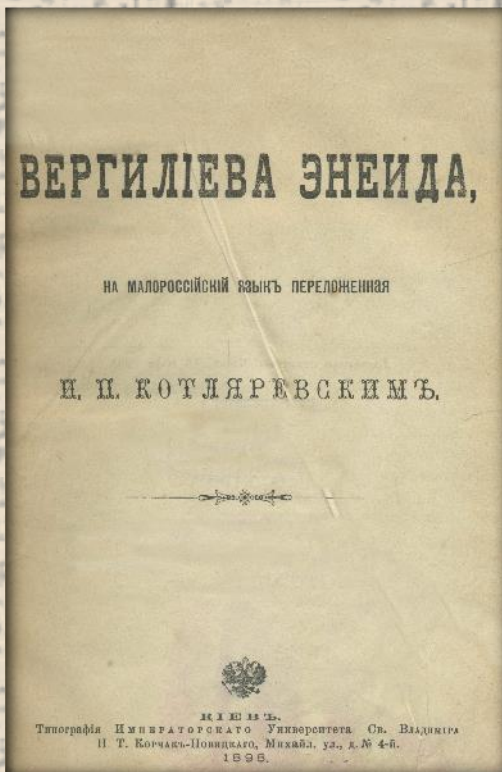
Au 15545

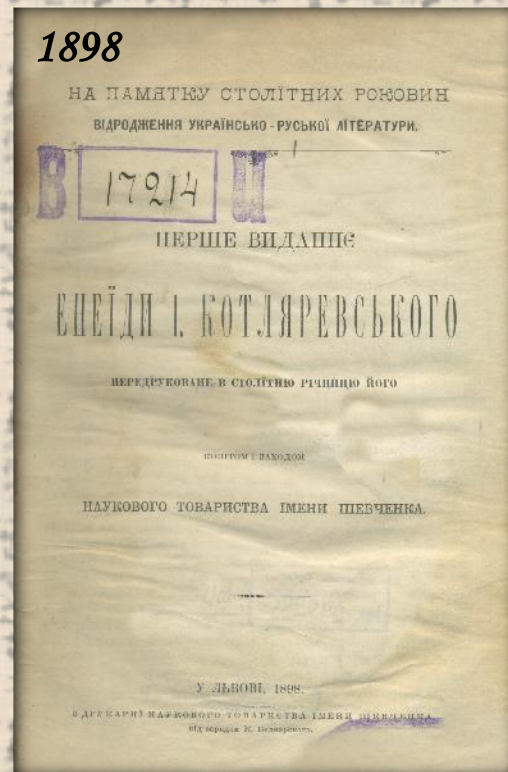
Au 1374

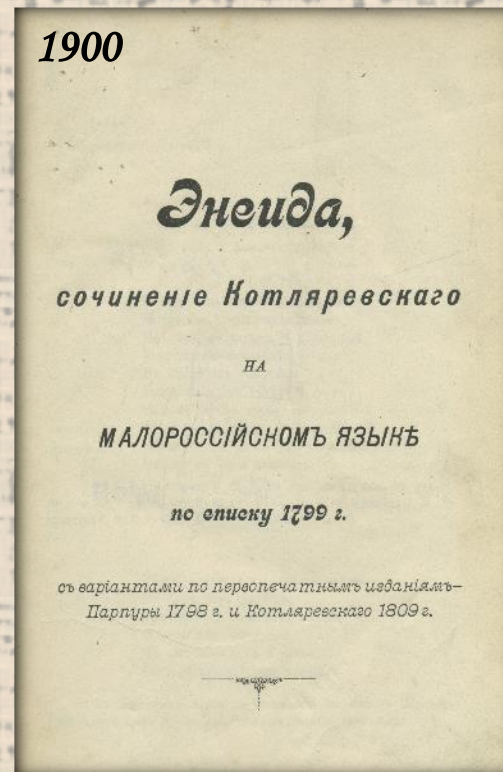
Ао 18539

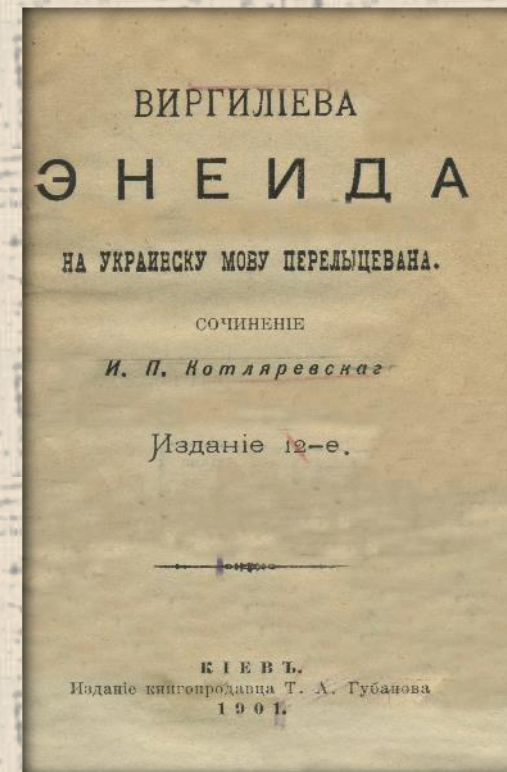
Bu 3278

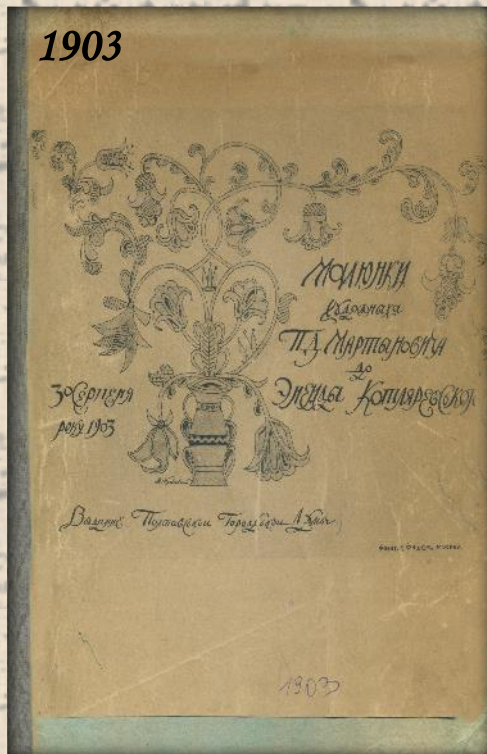
Bu 17214

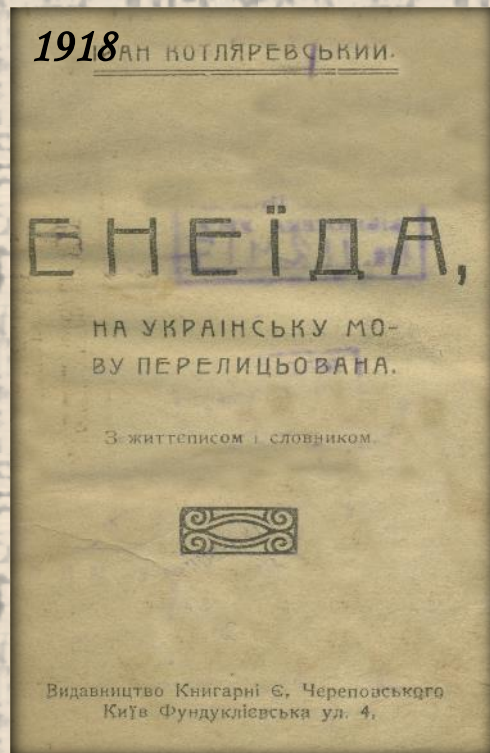
Bo 12306

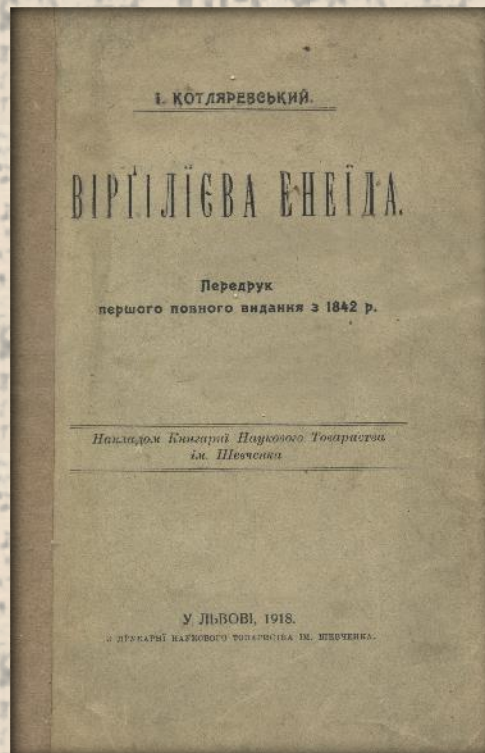
Au 2100

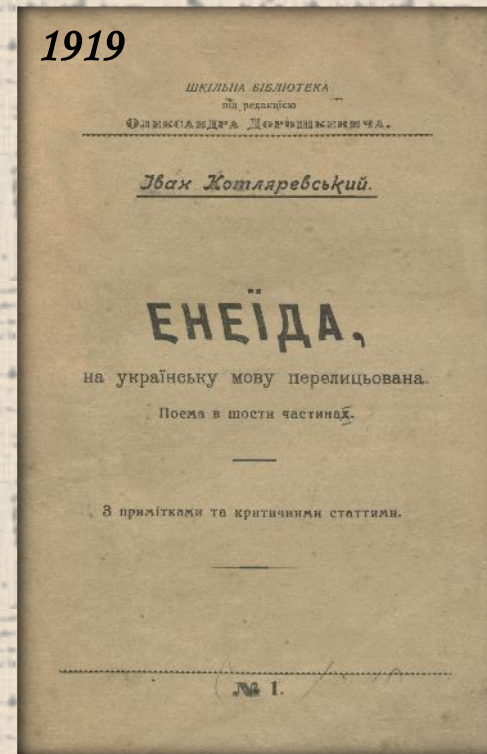
Во 301363

Ао 524

Попов 9626

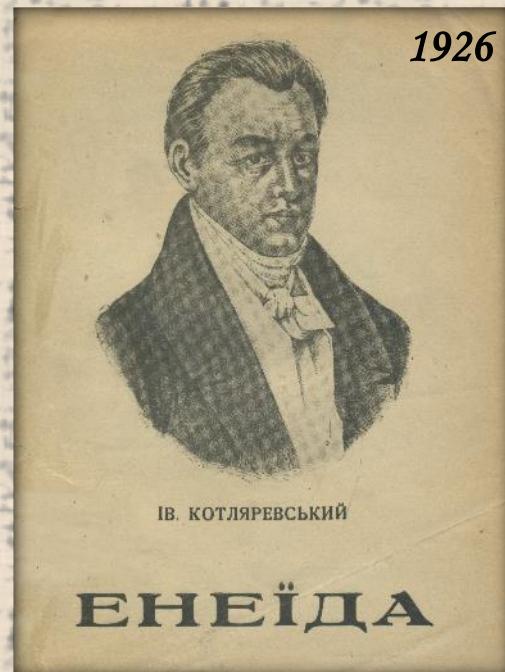

Айзеншток 8708

«Енеїда» - енциклопедія життя українського народу. Легко і невимушено вплітаються у сюжет поеми описи різних аспектів життя українця. У поемі зібрано велику й цінну етнографічну, етнологічну і фольклорну інформацію. У структурі поеми описано народні вірування, звичаї, ігри, обряди, справи, побут, кухню й одяг.

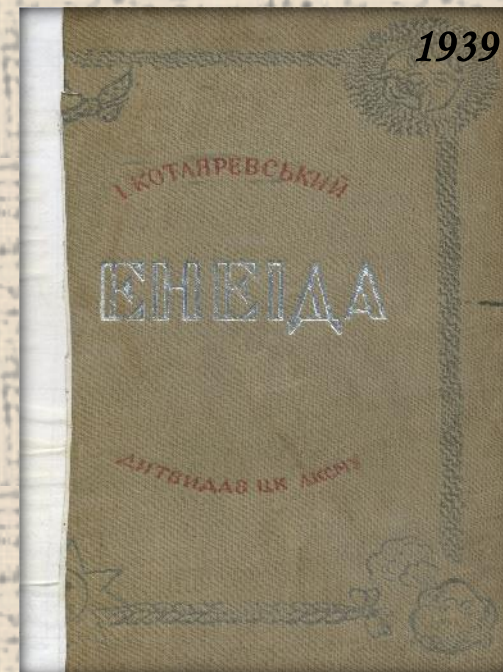
А 52947/1

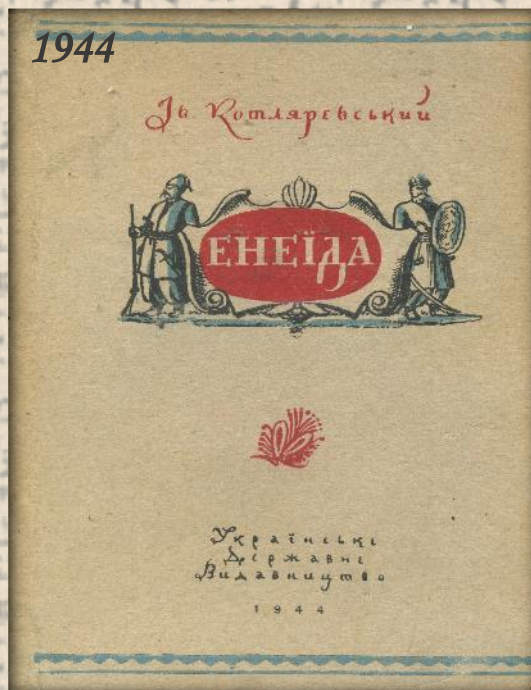
Ар 1089

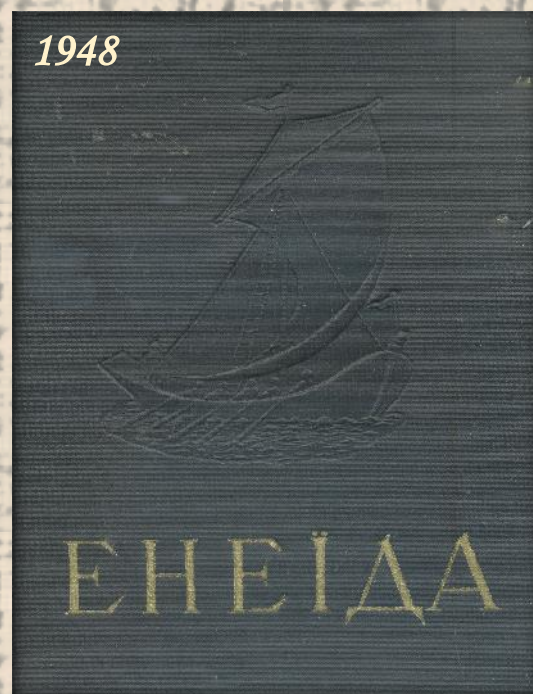
Айзеншток 8383

Во 133380

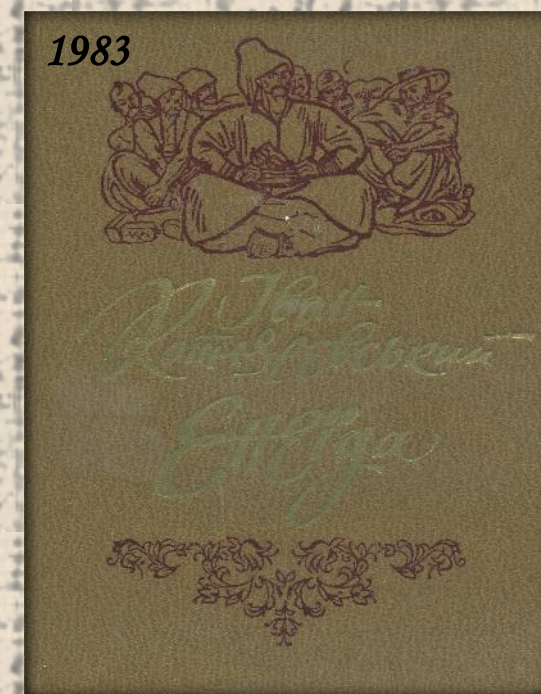
Ао 62769

Во 384839

Вс 4473

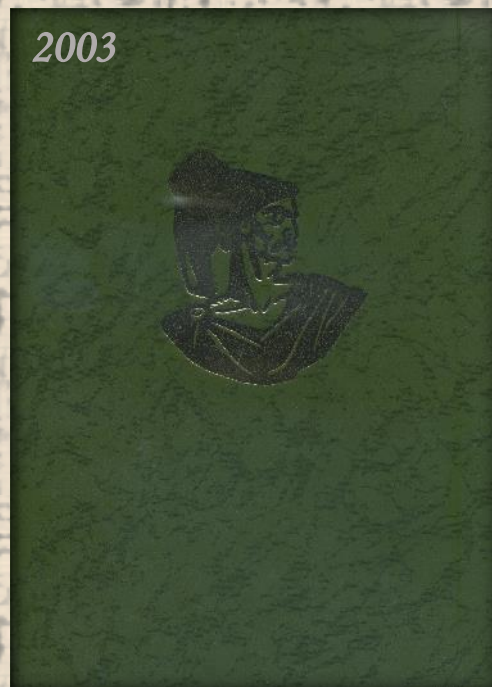

Ао232405

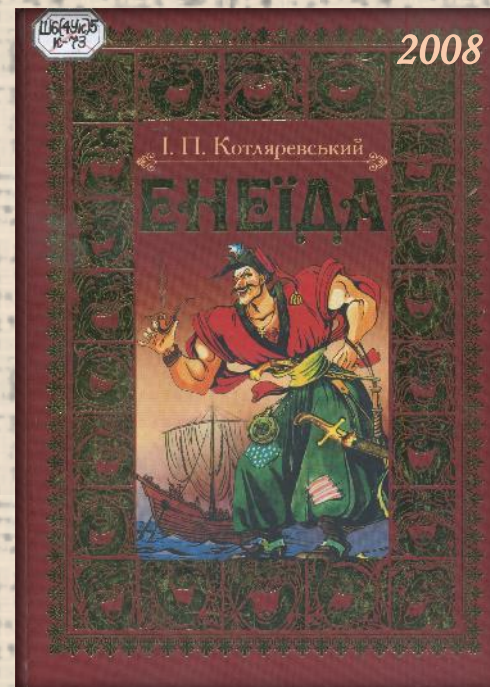
"Енеїда" започаткувала нову добу українського письменства, стала національною гордістю народу, принесла світову славу її авторові.

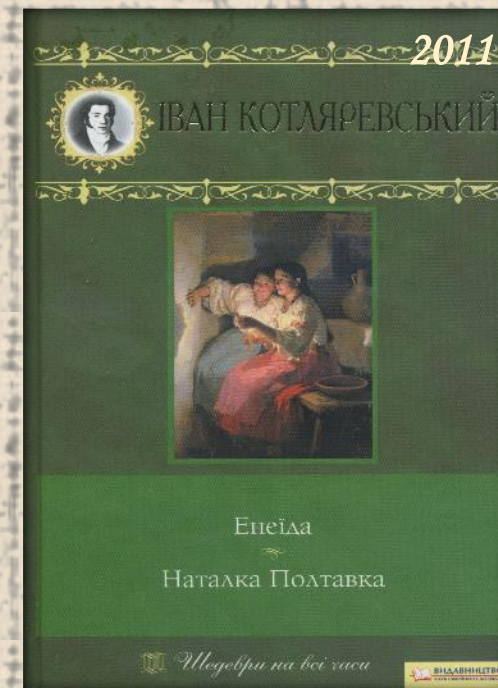
Вс 32913

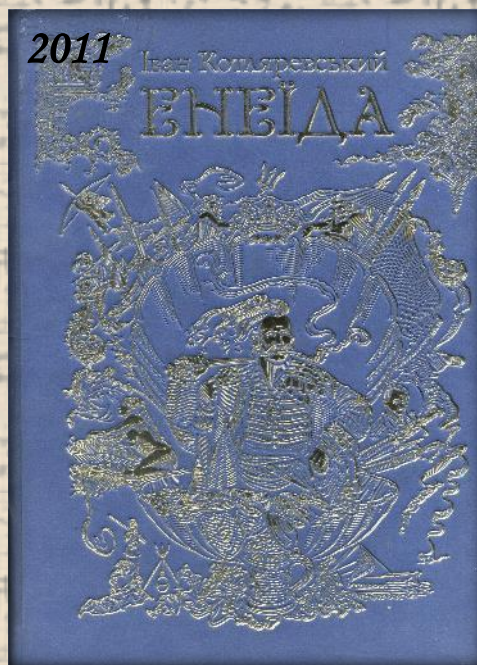
Шабачник Вс 611

Со 28294

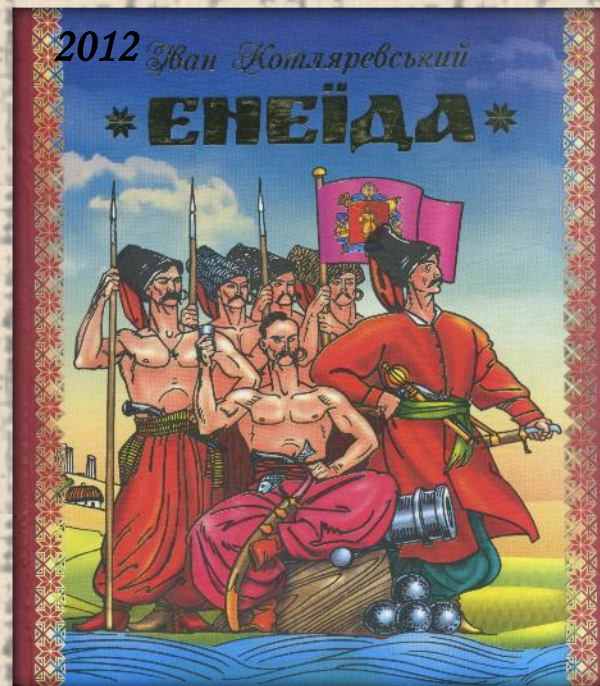
Ва 739646

Со 30122

Ва 755062

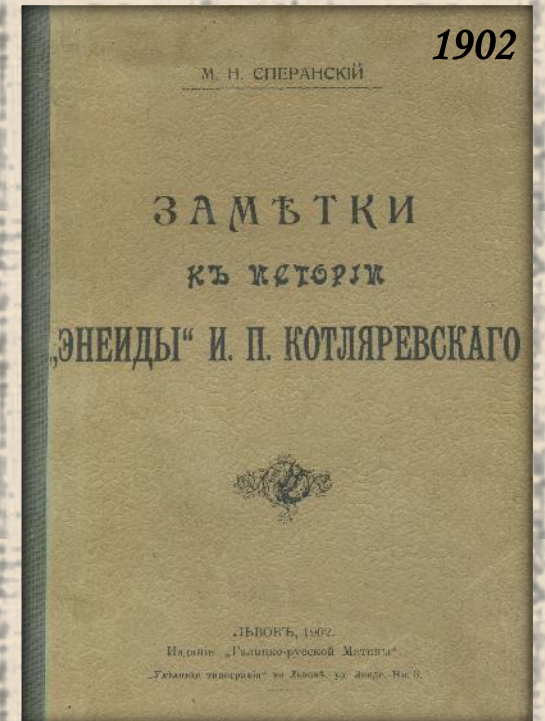
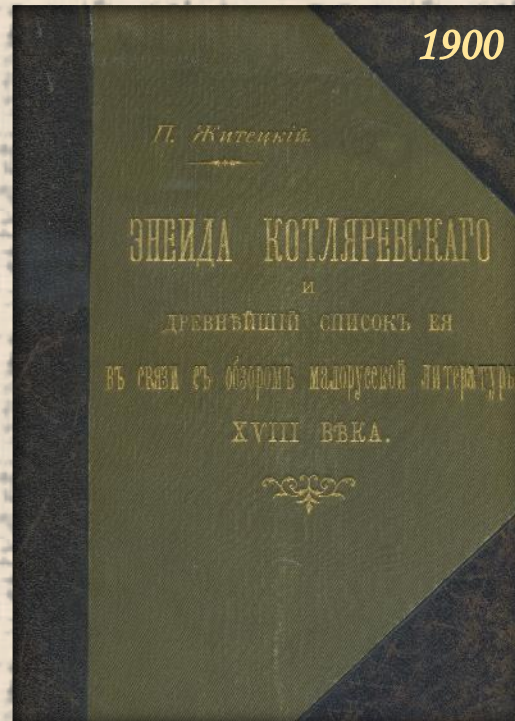
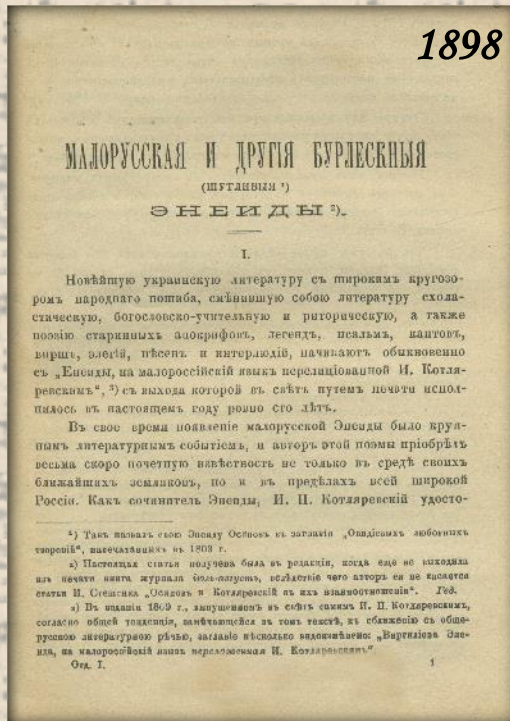

Ва 758475

Ва 761240

Опрацьовуючи сюжет свого твору, І.Котляревський узяв з поеми Вергілія лише основну сюжетну лінію та імена головних героїв. У поемі описуються не події римської історії, а минуле і сучасна авторові дійсність. За міфологічною ширмою чітко проступають: яскравий національний колорит, різнобічне зображення життя усіх верств суспільства ХVІІІ ст., передусім козацтва, його боротьба за державність після зруйнування Запорозької Січі у 1775 році. Котляревський зумів показати національну особливість характеру українського народу - непоборну волелюбність, що здатна стерти всі перешкоди на своєму шляху.

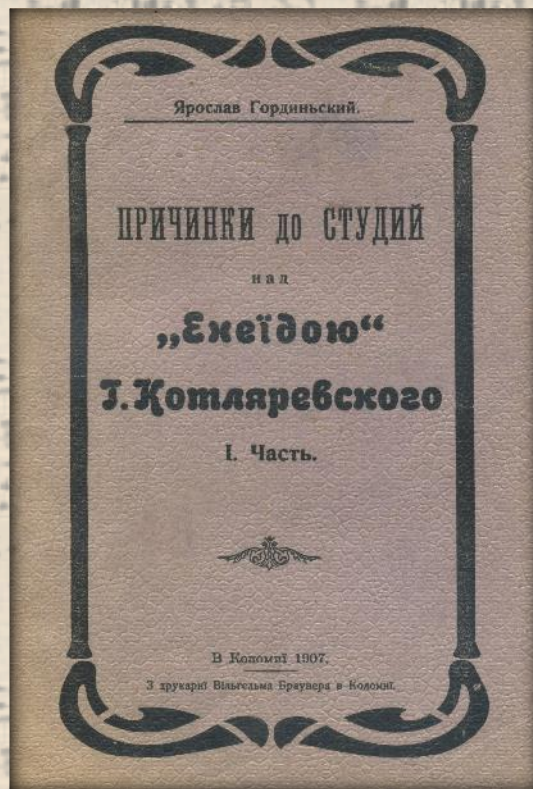
Айзеншток 10120/32

В 221156

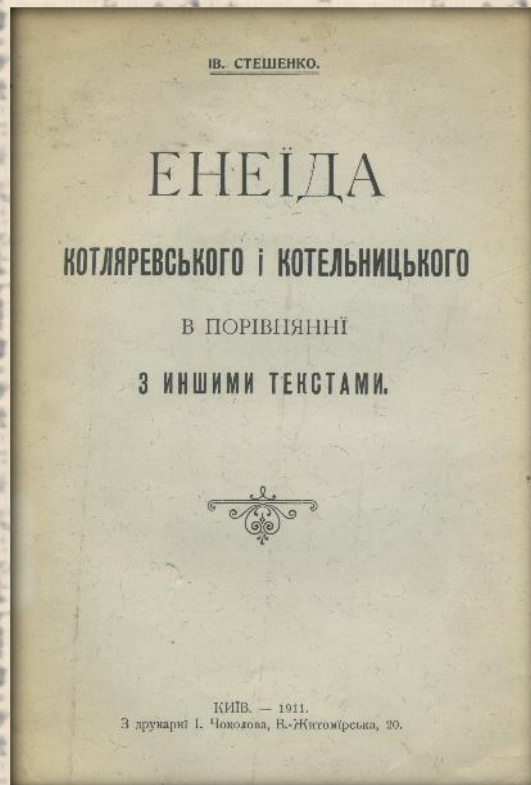
Айзеншток 10079/34

Во 18189

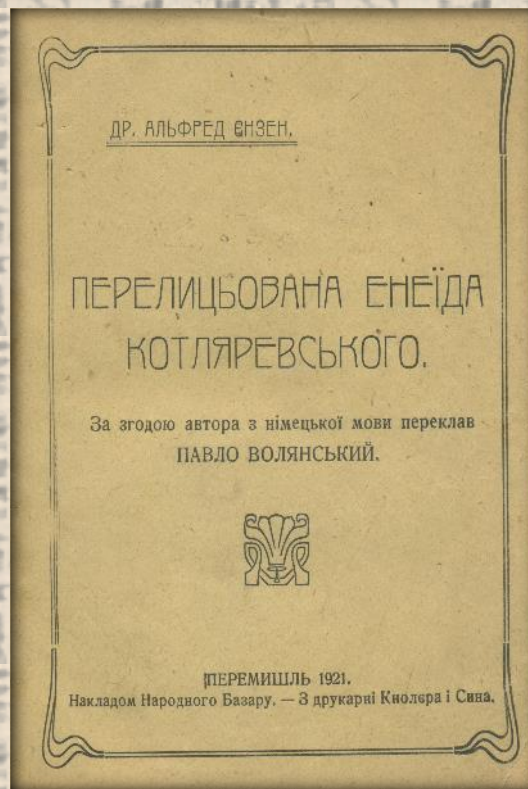
Вихід у світ «Енеїди» став епохальною подією в культурному житті України. Це була перша друкована українська книга, написана живою народною мовою. На той час українська мова внаслідок цілої низки указів російської влади поступово витіснилася з ужитку, навіть церковні служби змушували правити церковнослов'янською мовою. Відтак твори Івана Котляревського започаткували новий етап формування української літературної мови.

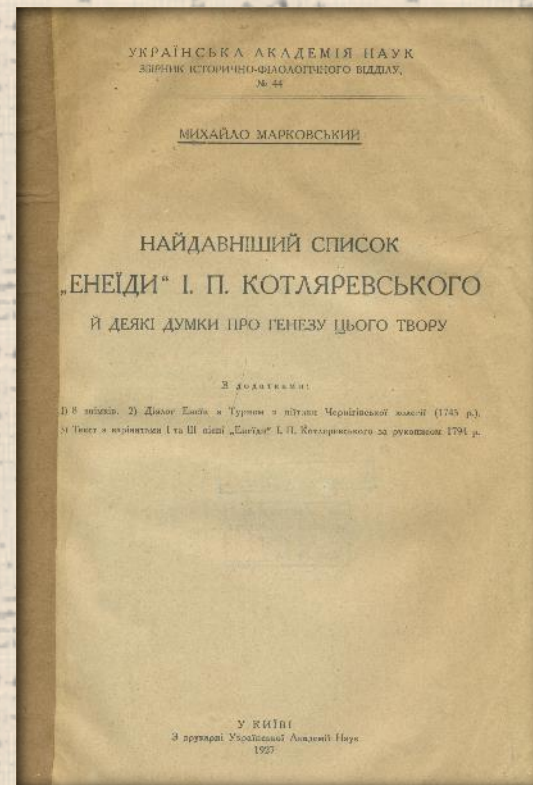
Айзеншток 9075

Попов 8266

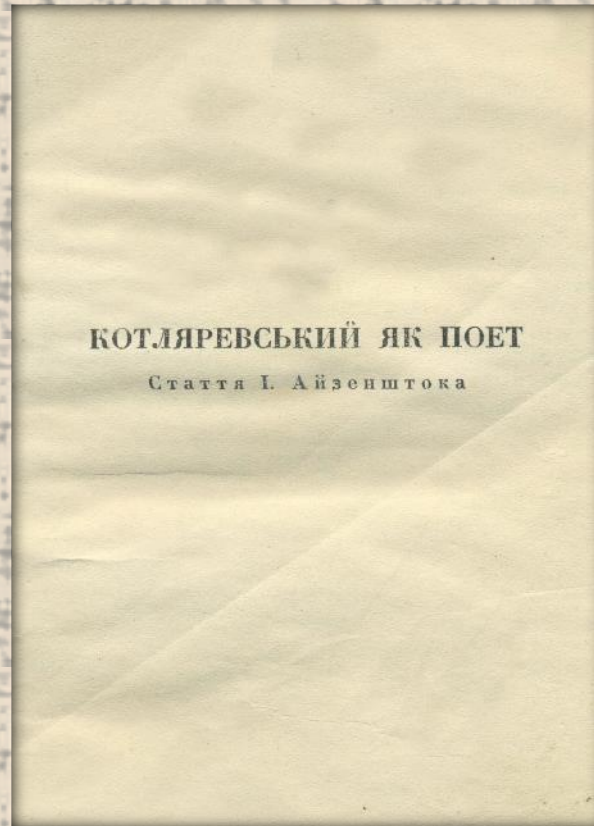

Айзеншток 9157

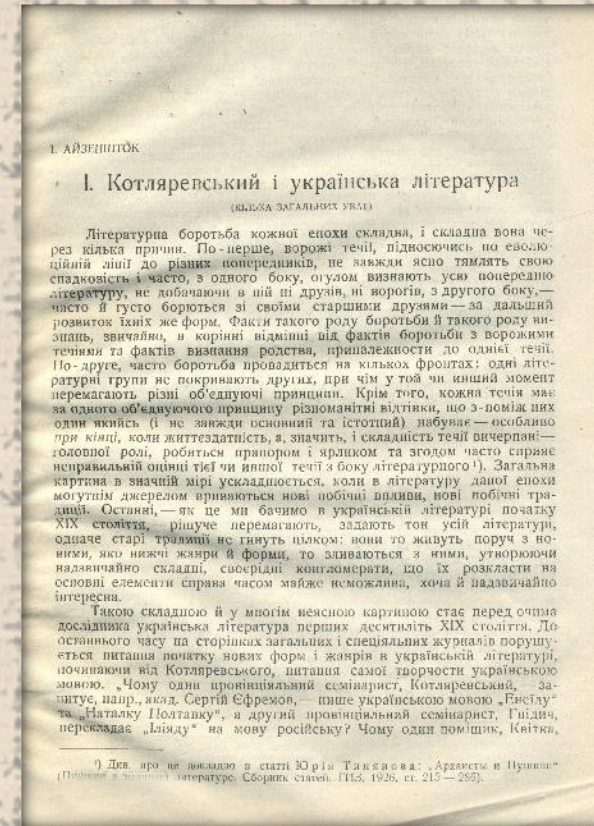

Попов 8258

Творчість І. Котляревського глибоко і всебічно досліджував видатний літературознавець, текстолог, критик, перекладач І. Я. Айзеншток. Його публікації ґрунтуються на широкому, ретельно зібраному, вивченому і нерідко їм самим виявленому матеріалі.

Аи 5851

Айзеншток 9991/35

За визначенням Олександра Білецького: «Сила і причина довговічності цього твору («Енеїди») - в єдності авторського задуму і стилю. Ця єдність - у надзвичайно життєствердному, оптимістичному стихійно-реалістичному світовідчутті, яким пройнято поему. Вона стала першою друкованою пам'яткою української літератури, що немовби завершувала період довгого «підспудного» життя і в той же час відкривала перспективи нового розвитку, і, незважаючи на свою комічну зовнішність, була серйозною за своїм громадським значенням».

1929

О. Білецький

№62

Kritiky a referáty.

Іван Котляревський у світлі студій за останніх 30 років (1898—1928.)¹⁾

1. Студії р. 1898.

В столітню річницю появи «Енеїди» Котляревського, се-б то р. 1898 згадалася численна кількість студій, які, з одного боку, підводили підсумок тому, що в науковій літературі про автора «Енеїди» було вже зроблено, а з другого боку визначали нові віхи що до освітлення вже раніше піднятих проблем і нові проблеми що до означення інших перспектив в дальшій студійованні творчости поета. Тими працями були: «И. П. Котляревский в свете критики»²⁾ і И. П. Котляревский и Основы их взаимоотношения³⁾ — Івана Степенка; «Малорусская и другие бурлескные (шутливые) Энеиды»⁴⁾ — пр.ф. М. Дашкевича; «Писания Ив. П. Котляревского в Галичине»⁵⁾ — дра Ів. Франка; «Українсько-руське літературне відродження в історичнім розвитку Українсько-руського народу»⁶⁾ і «Перші видання Енеїди Котляревського»⁷⁾ — проф. М. Грушевського; «Століття «Енеїди» Івана Котляревського»⁸⁾ — Гр. Коваленка; і проф. С. Смоль-Стоцького: «Котляревський і його «Енеїда»⁹⁾

Перша студія Ів. Степенка «без сумніву найбільша з усіх праць, які досі були присвячені Котляревському»¹⁰⁾ складається із двох головних частин; в першій автор оглядає всю до найближчих статей літературу про Котляревського до року 1898 і критично розбірає наукову вартість окремих студій, а в другій частині подає свої спостереження і висновки та констатує те позитивне, що вже було зроблене в напрямі розяснення літературної діяльності поета, і збиває ті погляди попередніх дослідників, які, на погляд автора, є хибними. Дослідник боронить Котляревського: 1. від закиду Куліша¹¹⁾ й инш., що ніби-то поет написав свою поему з метою догодити панам і посміятися над українським народом; 2. збиває погляд Костомарова¹²⁾ й инш., що «Енеїда» була реакцією проти псевдоклясицизму, який ніби-то панував в українській літературі й показує, що на Україні такої течії як певного літературного напрямку не було і виступати проти такого було зайвим. Коли-ж він в основу своєї поеми й поклав класичний твір,

1933

„ЕНЕІДА“ КОТЛЯРЕВСЬКОГО В БУРЖУАЗНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

ЗМІСТ

Стор.

В. Корж. Енеїда Котляревського в буржуазному літературознавстві.

1. Історична довідка	5
2. Лобисевич	8
3. Біографічна довідка	10
4. Петров, Огоновський, Костомаров	12
5. Куліш	17
6. Петров, Бодяцький, Білецький-Несенко, Думитрашко	21
7. Провансальство	24
8. Боротьба поміщицьких ідеологів	28
9. Буржуазна історія літератури. Ефремів	31
10. Ефремішчина	46
11. Пушкінський, Полевик, Ефремов, Степенко	49
12. Ефремішчина, Марковський	55
13. Айзеншток	69
14. Гречинко	88
15. Айзеншток—Фіалкович	99
16. Гавеський	112
17. Дорошків	115
18. Шамрай	124
19. Петренко	131
20. На згадку. — Фішкель	137
21. Підсумки	139

Енеїда	151
Частина перша	153
Частина друга	176
Частина третя	202
Частина четверта	250
Частина п'ята	295
Частина шоста	344
Ім'яний покажчик	403

1951

ТОВАРИСТВО
ДЛЯ ПОШИРЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ
ТА НАУКОВИХ ЗНАНЬ УКРАЇНСЬКОЇ РСР

Проф. А. П. ШАМРАЙ,
ДОКТОР ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК

ПЕРШИЙ ТВІР НОВОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
(„ЕНЕІДА“ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО)

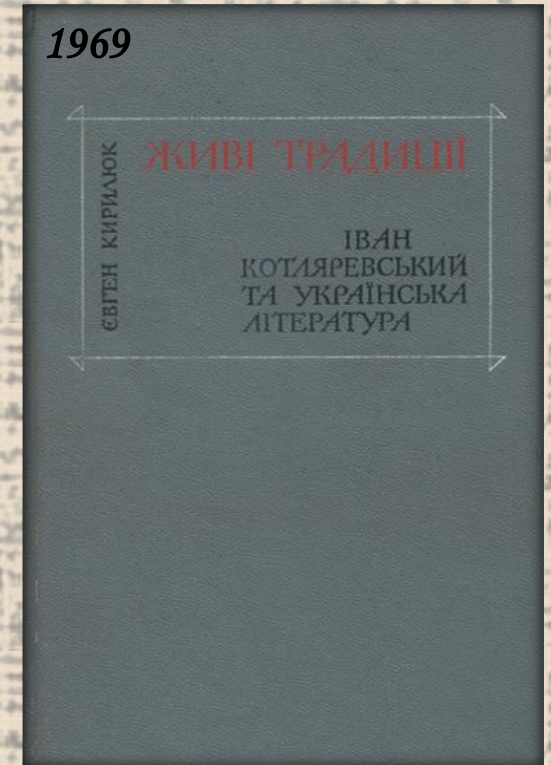
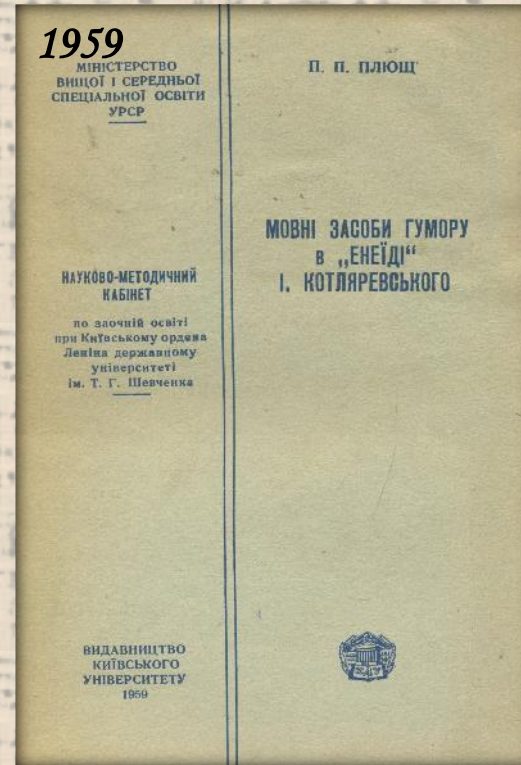
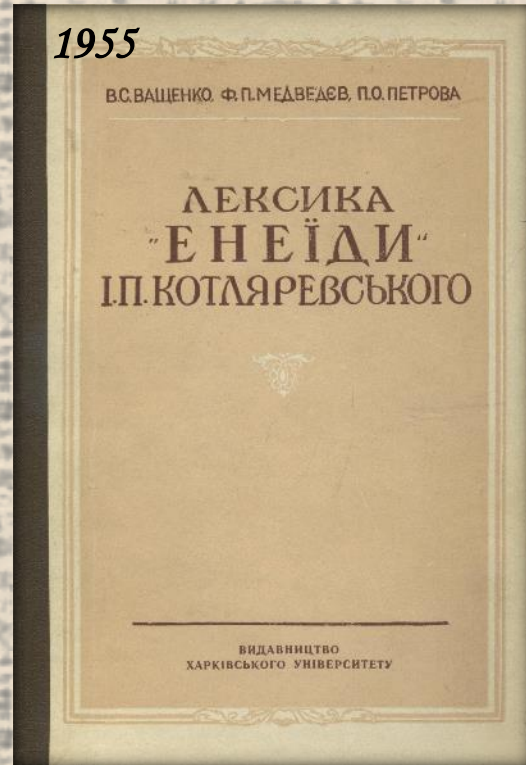
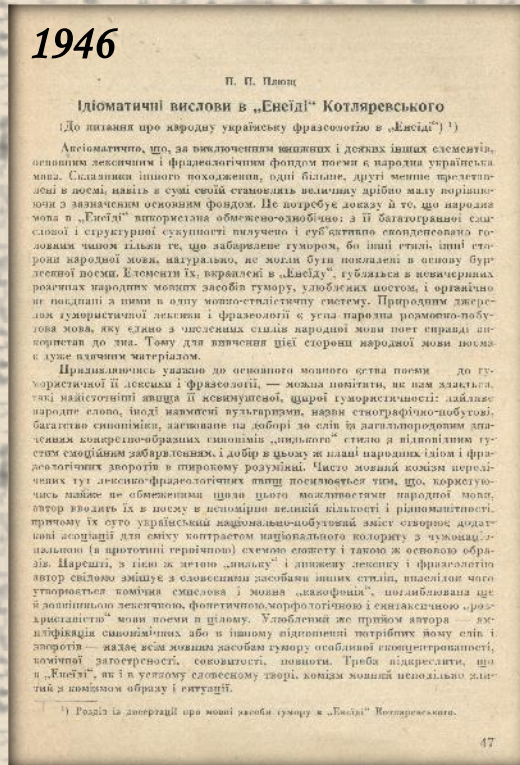
Київ — 1951

Айзеншток 10079/32

Айзеншток 2089

Попов 8269

Долаючи рамки запозиченого сюжету, переборюючи традиції травестійного, бурлескного жанру та штучної книжної мови, її «високий» стиль, І. Котляревський силою таланту й знанням життя народу та фольклору уперше в Україні написав епічний твір силабо-тонічним віршем (ямбом), найбільш відповідним для української мови розміром.

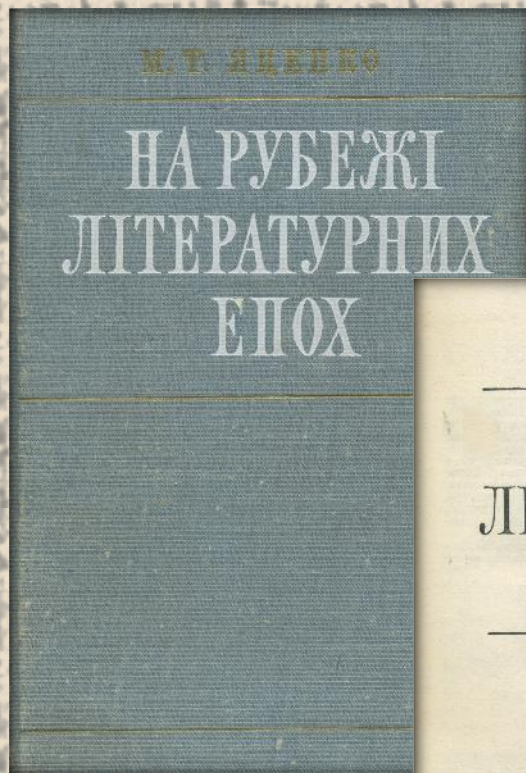

Айзеншток 10120/20

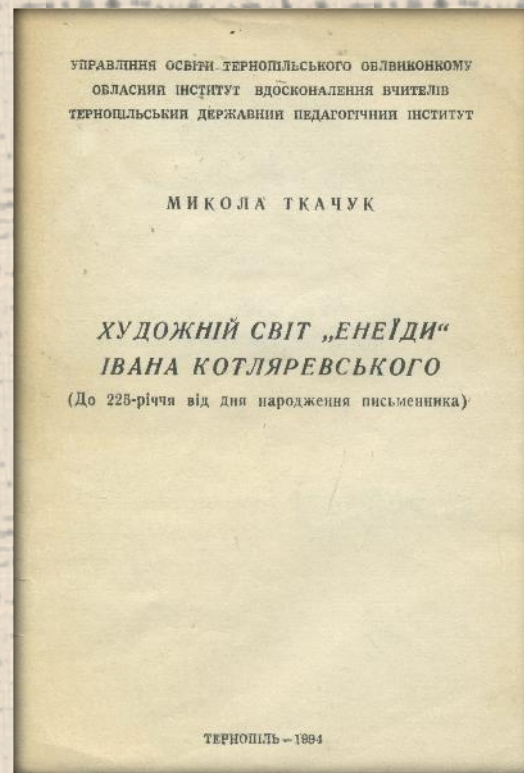
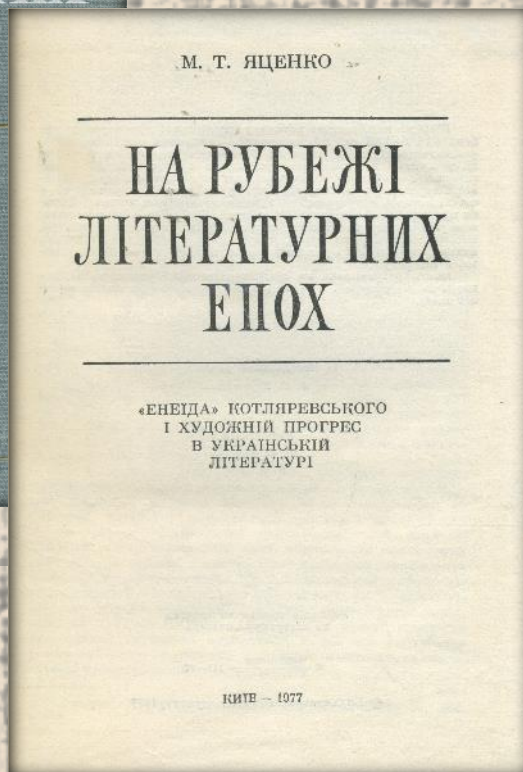
Попов 8247

Попов 8263

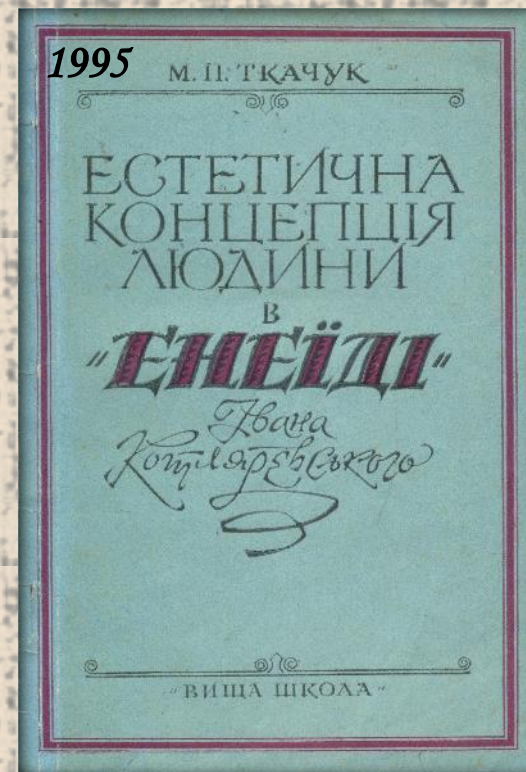
Ва 101834

Ва 290931

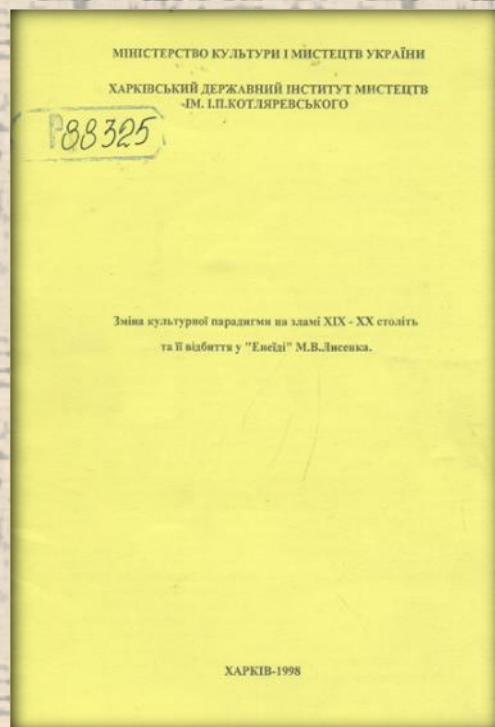

Ва 565371

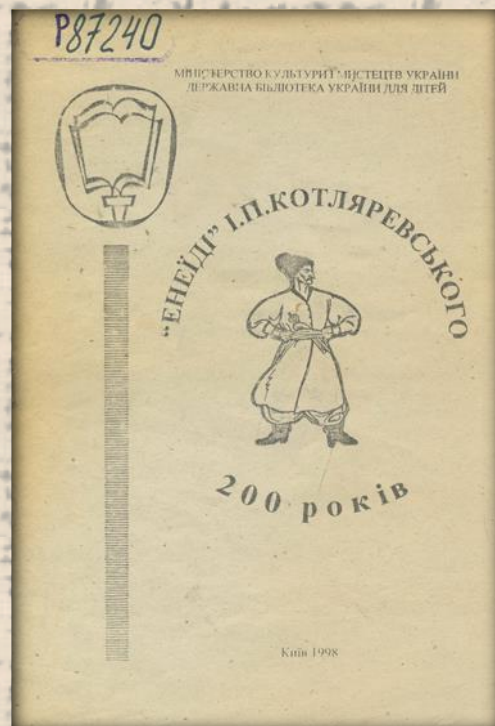

Ва 562579

«Енеїді» важко підшукати аналоги як в українській, так і в світовій літературі. Автор, що добре знав українське народне життя, зумів його тонко передати як з допомогою мовних засобів, використовуючи рідну полтавську говірку, так і з допомогою класичних літературних символів, а також символів національної історії.

Р 88325

Р 87240

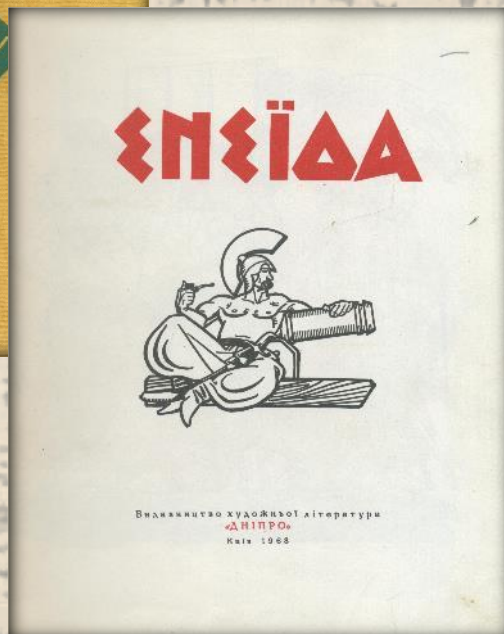

Р 100037

Ва 672293

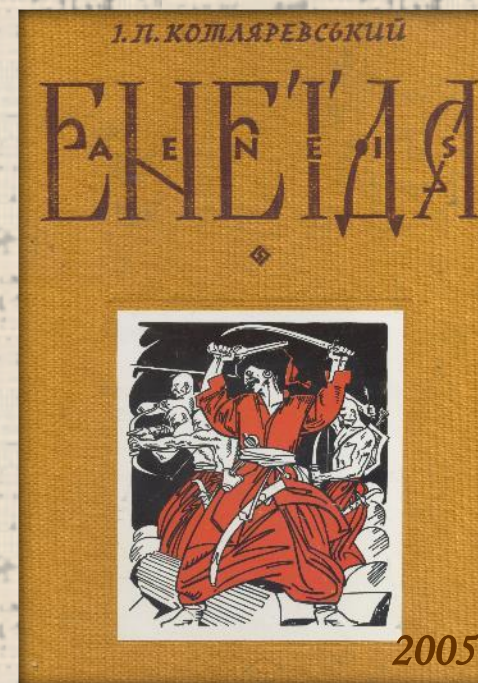
Найпопулярнішою версією “Енеїди” стала та, яку проілюстрував Анатолій Базилевич у 1967-у році. Книга вийшла друком у 1968-у році у видавництві “Дніпро”. “Енеїда” в оформленні Базилевича перевидавалася 17 разів.

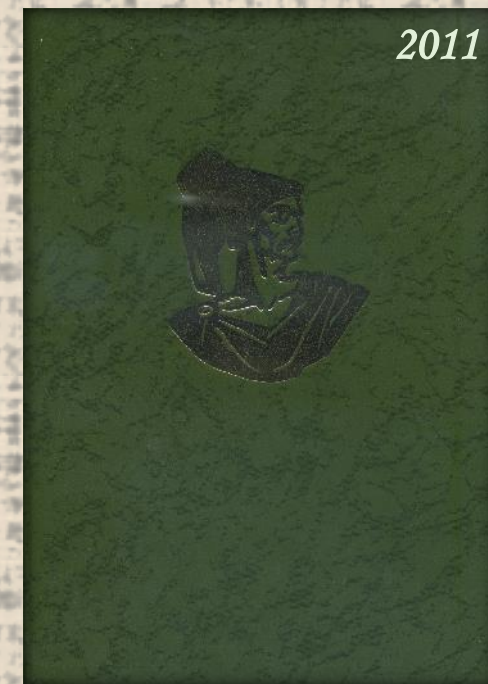
Вс 4473

Ва 504714

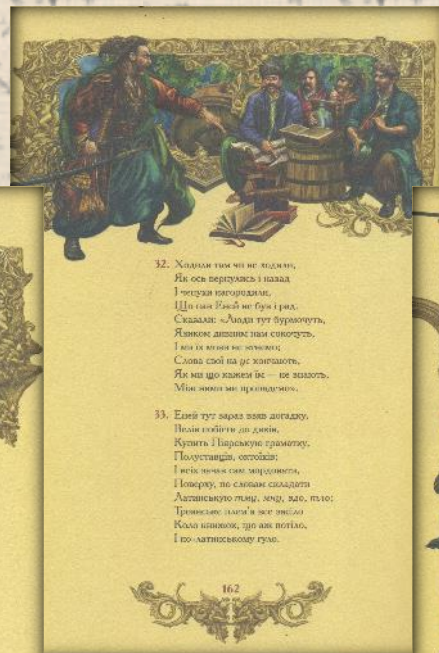
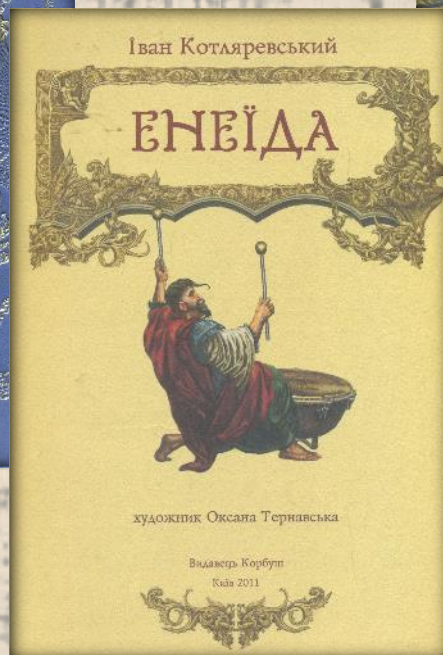
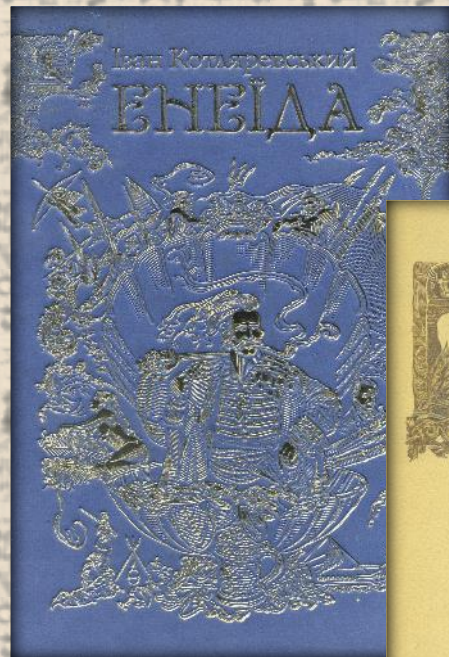

Табачник Со 185

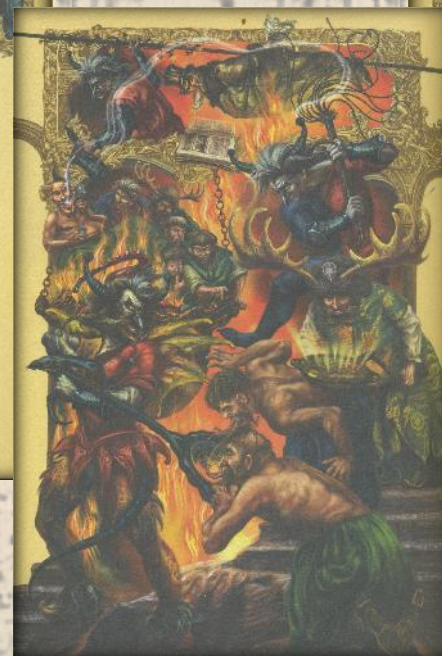
Вс 53756

В 2011 році вийшла "Енеїда" з ілюстраціями Оксани Тернавської. Книгу готували три роки. Майстерно вимальовані пензлем художниці персонажі, знайомі з дитинства кожному українцеві, позбавились аскетизму А. Базилевича і комфортно розмістились в розкішних декораціях українського бароко. Відомо, що мистецтво книжкової ілюстрації дуже наближено до театру. В цій книзі О.Тернавська створила неповторний світ, її ілюстрації вражають! І тому книга виглядає як яскравий фільм, персонажі якого прийшли до нас із глибин віків.

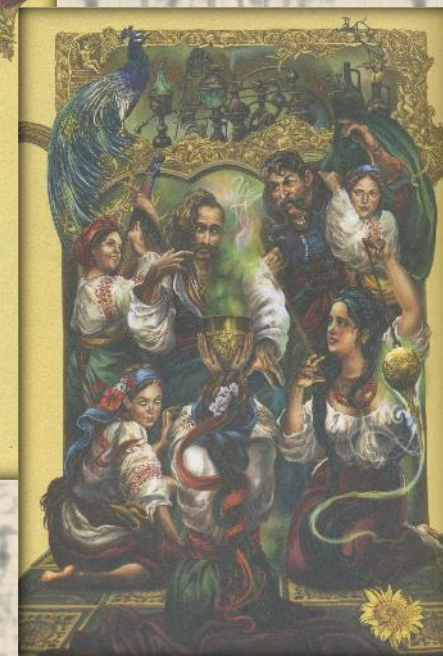
32. Ходилим тим чи не відомо,
Як ось вернувся з навад
І чекати посподіали,
Що син Еней не був і раб.
Сказали: «Ах, тут бурмочуть,
Якжеко дивились нам синочку,
І не вквітало не вчепило,
Слова свої на де ховало,
Як ми що казали й — не знають,
Між нами ми промовляють».

33. Еней тут зараз повно дитячу,
Поки гоїти до дитини,
Купити і барського граматюку,
Полуставця, остоїку,
І не вчепило сине мовчало,
Повору, по савані складати
Латинського плути, зод, від, тучи,
Принесли плути в не плути,
Коло шипюче, що аж поїло,
І го-латинському гулю.

42. Прийшли, ірси підвинули,
Черезомі рами в халупі павою,
І за ую щось й шепоту,
Щоб не мігшувати жоді бачи,
І не мігшувати жоді бачи,
Щоб не мігшувати жоді бачи,
І не мігшувати жоді бачи,
І не мігшувати жоді бачи,
І не мігшувати жоді бачи,
І не мігшувати жоді бачи,
І не мігшувати жоді бачи,
І не мігшувати жоді бачи.

43. В Сидіти немоє спостережувати,
Чимось тривалим до бачи,
І не тривалим до бачи,
Котіти чимось тривалим,
В котіти чимось тривалим,
І котіти чимось тривалим,
І котіти чимось тривалим,
І котіти чимось тривалим,
І котіти чимось тривалим,
І котіти чимось тривалим,
І котіти чимось тривалим,
І котіти чимось тривалим.

Со 30122

Використано матеріали:

<http://litera.net.ua/?p=3758>

<http://eprints.zu.edu.ua/19757/1/Do%20історії%20написання.pdf>

<https://knigavpodarok.com.ua/ua/iljustracii-do-poemi-ivana-kotljarevs-kogo-eneida/>

<https://ukrsvit1.com.ua/kultura/vykhovannia-j-osvita/ivanovi-kotliarevskomu-250.html>

<https://www.radiosvoboda.org/a/30225416.html>

<https://www.bbc.com/ukrainian/blogs-43470917>

Книжкова виставка підготовлена Відділом соціокультурної діяльності

*Всі права захищені © ВСКД НБУВ
провідний бібліотекар Білецька Л. Д.*